

Соціум

«Від радіоактивного йоду респиратори ставали брунатно-червоними»

С. 6-7

Міжнародна співпраця

**Симпозіум
«Міжкультурні
відносини в час
поляризації»**

С. 10-11

Професійна освіта

**Успішна реалізація
грантового проекту**

С. 15

Полин Чорнобиля: наслідки

26 квітня 2026 року минуло 40 років від дня Чорнобильської катастрофи

Під егідою МОН України 22 квітня в інноваційному укритті Smart Shelter CLUST SPACE Національного технічного університету України «КПІ ім. Ігоря Сікорського» відбулася Всеукраїнська наукова конференція «Чорнобильська катастрофа: медичні, екологічні та соціальні наслідки через 40 років». Подія об'єднала представників державної влади, міжнародних організацій, провідних науковців – атомників, медиків, екологів, демографів, істориків, соціологів, ліквідаторів аварії на ЧАЕС для міждисциплінарного аналізу довгострокового впливу найбільшої техногенної катастрофи людства.

Конференцію відкрив модератор заходу – ректор КПІ ім. Ігоря Сікорського **Анатолій Мельниченко**. Програму розпочато хвилиною мовчання та урочистим звучанням Гімну України у виконанні Народної академічної хорової капели університету.

До учасників з вітальними словами та доповідями звернулися поважні особи: Перший заступник Голови Верховної Ради України, голова Наглядової ради КПІ **Олександр Корнієнко**, заступник Міністра освіти і науки України **Денис Курбатов**, Генеральний директор МАГАТЕ **Рафаель Маріано Гроссі** (відео), Постійний представник України при міжнародних організаціях у Відні **Юрій Вітренко** (відео); Перший віцепрезидент НАН України **Вячеслав Богданов**, Голова Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів **Галина Третякова**, в.о. гендиректора Національного наукового центру радіаційної медицини **Володимир Жовнір** й інші високопосадовці.

Денис Курбатов у виступі наголосив на функціях науки у подоланні наслідків катастрофи: «Ми продовжуємо вивчати уроки Чорнобиля. Це база знань про критичні стани людей та інфраструктури, радіаційну медицину, екологічну регенерацію та соціальну адаптацію, що Україна нині не лише передає всьому світові, а й використовує зараз, під час війни. Роль науки та дослідницьких інституцій у цьому процесі є визначальною».

Під час пленарної частини фахівці обговорили конкретні аспекти подолання наслідків аварії. Зокрема, виступили **Віктор Сушко** (радіаційна медицина), **Олександр Зенюк** (технічний стан ЧАЕС), **Юрій Фомічев** (міський голова Славутича) та ліквідатор аварії, науковець **Анатолій Крисенко**.

Окремою важливою частиною заходу стало покладання квітів до пам'ятника герою-ліквідатору, випускнику Київського політеху **Олександрю Лелеченку**, як символ подяки тим, хто ціною власного життя зупинив поширення радіації у 1986 році.

Конференція продовжила роботу в секціях, де науковці представили новітні дослідження в галузях екології, радіобіології та соціального захисту постраждалих осіб. Результати обговорень стануть основою для нових методичних рекомендацій та державних програм у сфері ядерної та екологічної безпеки.

Діма ДІМІТРОВ, «ОіС»,
за mon.gov.ua

XVII Міжнародна виставка «Сучасні заклади освіти –2026». Підсумки

25 –27 березня в режимі онлайн відбулася ключова подія в освітній сфері України – XVII Міжнародна виставка «Сучасні заклади освіти».

Привітання учасникам, організаторам і гостям надіслали президент Національної академії педагогічних наук України **Василь Кремень**, директор Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» **Євген Баженок**.

Міжнародна виставка «Сучасні заклади освіти» за своїм фаховим і науковим рівнем, змістовністю ділової програми з найбільш актуальних і важливих питань галузі освіти, чисельністю учасників усіх ланок системи освіти є найбільш рейтинговою та широкомасштабною виставкою в Україні. Виставка консолідувала зусилля науковців, управлінців і практиків навколо основного завдання сьогодення – трансформації освітнього простору відповідно до сучасних потреб і світових тенденцій. Виставка стала дієвим майданчиком для презентації інноваційного досвіду та педагогічних здобутків, обговорення шляхів реформування національної освіти, а також демонстрації сучасних засобів навчання, програм і рішень для розбудови якісної, безпечної та інклюзивної системи освіти.

На виставці представлено 497 учасників із Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Донецької, Житомирської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Хмельницької, Черкаської, Чернігівської областей, м. Києва, а також Польщі, Литви, Румунії, Угорщини, Естонії. Серед учасників: заклади вищої,

післядипломної, професійної та фахової передвищої освіти, наукові установи, навчально-методичні (науково-методичні) центри (кабінети) професійної (професійно-технічної) освіти, заклади загальної середньої, дошкільної та позашкільної освіти, органи управління освітою (обласних, міських, селищних, сільських рад), інклюзивно-ресурсні центри, центри професійного розвитку педагогічних працівників, виробники й постачальники засобів навчання і обладнання.

Виставку супроводжувала змістовна тематична програма, яка включала 48

заходів – конференцій, семінарів, презентацій, дискусійних панелей, майстер-класів тощо в режимі онлайн за участю керівників, провідних фахівців і науковців НАПН України, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», практичних працівників сфери освіти, а також здобувачів освіти, батьків і широкої громадськості. В онлайн-заходах узяло участь понад 6 тис. осіб.

У межах виставки було представлено унікальне п'ятитомне зібрання наукових праць «Освіта: ідеї, роздуми, досвід: Статті, доповіді, виступи, інтерв'ю. У 5-ти томах. 2025» Василя Кременя, доктора філософських наук, професора, академіка НАН України і НАПН України, Міністра освіти і науки України (2000-2005), президента НАПН України, в якому репрезентовано цілісну концепцію місії вітчизняної освіти в становленні та розвитку незалежної України. Центральною ідеєю, яку автор локалізує в кожному томі, є створення сучасної, цілісної та ефективної національної системи освіти, яка забезпечила б розвиток творчої особистості, формування громадянина й патріота, підготовку конкурентоспроможного професіонала, зрештою – розвину сучасну країну.

Для учасників виставки «Сучасні заклади освіти» були проведені рейтинговий виставковий конкурс і конкурс із 12-ти тематичних номінацій. На конкурси подано 549 робіт. Експертну оцінку якості робіт проводили науковці й фахівці наукових установ Національної академії педагогічних наук України, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти». Лідерів рейтингового виставкового конкурсу нагороджено Гран-Прі «Вища освіта України», «Післядипломна освіта України», «Професійна

освіта України», «Міжнародна діяльність», «Інноваційна й наукова діяльність». Переможці конкурсу з тематичних номінацій отримали золоті, срібні й бронзові медалі, сертифікати авторів конкурсних робіт.

Цьогорічна виставка «Сучасні заклади освіти – 2026» – ключова подія в освітньому просторі України, яка об'єднала тисячі прогресивних освітян і науковців для обміну досвідом, розробками, кращими освітніми ідеями, технологіями їх впровадження для модернізації освітньої галузі. Учасники виставки продемонстрували стратегії безперервного навчання, розвитку сучасного університету як простору лідерства, інновацій та професійного зростання, розбудови інклюзивного середовища та психосоціальної підтримки як фундаменту стійкості учасників освітнього процесу, формування ціннісних орієнтирів молоді в умовах сучасних викликів тощо, адже сучасна освіта потребує відкритості до інновацій і єдності професійної спільноти для формування якісного освітнього простору України, готовності до глобальних викликів.

Організувала та провела виставку Компанія «Виставковий Світ» за інформаційної та методично-організаційної підтримки Національної академії педагогічних наук України, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти».

Більше інформації на сайті виставки <https://www.vsosvita.com.ua/>

Леся ХАРИТОНОВА,
заступник директора
компанії «Виставковий Світ»

На фото (зверху донизу):

Відокремлений структурний підрозділ «Березівське вище професійне училище Національного університету «Одеська політехніка»

Відокремлений структурний підрозділ «Запорізький електротехнічний фаховий коледж Національного університету «Запорізька політехніка»

Комунальна установа «Центр професійного розвитку «Освітня траєкторія» Дніпровської міської ради

Українські учні здобули срібло на міжнародному техатоні Teens in AI 2026

Цьогоріч представники зі 101 країни світу взяли участь у глобальному техатоні зі штучного інтелекту Teens in AI – ініціативі, що об'єднує підлітків навколо створення технологічних рішень для подолання ключових викликів людства. Учні з України продемонстрували високий рівень підготовки та інноваційного мислення: команда HOW AI з Ірпінського ліцею інноваційних технологій посіла друге місце у фіналі техатону, поступившись лише команді зі США.

Шлях української команди розпочався із національного відбору. Учні створили прототип свого рішення під час дводенного онлайн-техатону, де здобули перемогу серед 10 українських команд. Далі учасники долучилися до міжнародного етапу, де доопрацювали проєкт разом із міжнародними експертами, посилили технічний складник та створили англійську версію.

За результатами цього етапу команда HOW AI увійшла до п'ятірки найкращих і отримала можливість представити свій проєкт на фінальному Global Demo Day 23 квітня та позмагатися із представниками США, Пакистану, Шрі-Ланки та Південно-Африканської Республіки.

Команда представила розробку EyaLearning – інклюзивну платформу для навчання, що дає змогу взаємодіяти з уроками та тестами за допомогою відстеження руху очей.

Проєкт спрямовано на подолання глобального виклику – зменшення нерівності у доступі до освіти. Понад 2,2 мільярди дітей із фізичними порушеннями не можуть писати, друкувати або користуватися

сенсорними екранами, що створює суттєві бар'єри для навчання.

Розроблена українськими учнями платформа є браузерним рішенням, яке дає змогу керувати освітнім процесом за допомогою руху очей через звичайну вебкамеру. Такий підхід не потребує дорогого спеціалізованого обладнання. Користувачі можуть взаємодіяти з уроками та тестами завдяки фіксації погляду.

Платформа адаптує навчальний контент до індивідуальних потреб, трансформуює стандартні матеріали у доступні формати та забезпечує голосовий супровід, що сприяє залученню дітей з фізичними порушеннями до освітнього процесу.

Над проєктом працювали учні Ірпінського ліцею інноваційних технологій – **Марія Коваленко, Софія Бондар, Марія Зекунова, Надія Шпирок, Марина Скудова** та **Кирило Матухно** – під менторством **Івана Нечипорюка**.

Це вагоме досягнення команди у реалізації інноваційних проєктів. Такі результати українських учнів є підтвердженням високого потенціалу молоді та важливості розвитку STEM-освіти.

Ініціативу реалізовано Міністерством освіти і науки України, Міністерством цифрової трансформації України, Львівським ІТ Кластером за підтримки компанії TechMagic у межах глобальної ініціативи Teens in AI.

Наталія ОМЕЛЬЧЕНКО,
«ОІС»,
[za mon.gov.ua](https://mon.gov.ua)

Міжгалузевий діалог триває

25 –31 березня вже всо-
ме відбулася міжга-
лузева науково-практична
конференція, що об'єднала
науковців Національної ака-
демії наук України і галузевих
академій; викладачів ЗВО;
представників департамен-
тів та управлінь освіти, інсти-
тутів післядипломної освіти;
адміністрації закладів осві-
ти, учителів, психологів, соці-
альних педагогів; аспірантів і
магістрантів.

Цьогорічна тема захо-
ду «Культура, наука, освіта:
смыслжиттєві цінності в су-
часних умовах» об'єднала
учасників для обговорення
ключових проблем – співвід-
ношення цінностей миру і
війни, розвитку українсько-
го соціуму в міжнародному
контексті, чинників суспіль-
ного поступу, філософських і
освітніх підходів у часи криз,
а також сучасних національ-
них й світових освітніх трен-
дів формування особистості.

Захід став результатом
співпраці провідних науко-
вих і освітніх інституцій, се-
ред яких Національна акаде-
мія наук України, Національна
академія педагогічних наук
України, Інститут філософії
імені Г. С. Сковороди НАН
України, Інститут політичних і
етнонаціональних досліджень
імені І. Ф. Кураса НАН України,
Інститут історії України НАН
України, Інститут всесвітньої іс-
торії НАН України, Український
державний університет імені
Михайла Драгоманова, Інститут
соціальної та політичної психо-
логії НАПН України, Інститут пе-
дагогічної освіти і освіти дорос-
лих імені Івана Зязюна НАПН
України, Інститут міжкультурних
студій Ягеллонського універси-
тету, Сучавський університет
«Штефан чел Марє», Інститут
педагогіки Університету Марії
Кюрі-Склодовської, Українська

асоціація освіти дорослих,
Національний центр «Мала ака-
демія наук України», Інститут
обдарованої дитини НАПН
України.

За кількісними показника-
ми конференція продемонстру-
вала високий рівень залучен-
ня фахової спільноти: участь

промовами академіки НАН
України, академіки НАПН
України – президент НАПН
України **Василь Кремень**, ві-
цепрезидент НАН України,
директор Інституту політич-
них і етнонаціональних до-
сліджень імені І. Ф. Кураса
Олег Рафальський, прези-

Удода, професорів **Андрія
Кудряченка**, **Тетяни Бевз**,
політичних наук – професора
Марії Кармазіної, педагогічних
наук – академіка НАПН України
Лариси Лук'янової, профе-
сорів **Наталії Мачинської**,
Катерини Юр'євої, пси-
хологічних наук – профе-
сора **Галини Бевз**, доктора
економічних наук – **Тетяни
Артюмової** та ін..

у роботі взяли понад 1 500
осіб. Серед них 115 докторів
наук, 144 кандидати наук, які
сформували теоретико-мето-
дологічне підґрунтя дискусій.
Водночас вагому частку спіке-
рів становили освітяни-прак-
тики, чий виступи були зосере-
джені на прикладних аспектах
функціонування освіти в умо-
вах війни, зокрема питаннях
організації навчального про-
цесу, психологічної підтримки
та подолання освітніх втрат.
Важливим є також представ-
ництво зарубіжних партнерів,
що забезпечило міжкультур-
ний і порівняльний вимір об-
говорення. Такий склад учас-
ників забезпечив поєднання
фундаментального наукового
аналізу з практичним досвідом
освітньої діяльності.

Розпочали роботу кон-
ференції мотиваційними

дент Національного цен-
тру «Мала академія наук
України» **Станіслав Довгий**.
З вітальним словом звернув-
ся член-кореспондент НАПН
України, директор Інституту
обдарованої дитини НАПН
України **Максим Гальченко**.

Пленарна частина конфе-
ренції (понад 50 ключових до-
повідей) стала платформою
для ґрунтовного міждисциплі-
нарного обговорення пробле-
матики. Прозвучали доповіді
провідних учених, зокрема в
галузі філософії – академіка
НАПН України **Петра Сауха**,
члена-кореспондента НАН
України **Назіна Хамітова**,
професорів **Михайла
Бойченка**, **Світлани Крилової**,
Ярослава Любивога, іс-
торичних наук – члена-ко-
респондента НАН України і
НАПН України **Олександра**

Відповідно до тематики на-
прямів організовано роботу
п'яти секцій, на яких учасни-
ки презентували 216 доповідей,
і видано збірник матеріалів,
до якого увійшло 266 ста-
тей і тез доповідей учасників
конференції.

Валентина ШУЛЬГА,
начальник науково-
організаційного відділу
ІОД НАПН України

*Програма роботи, збір-
ник публікацій і відеомате-
ріали доступні на сторінці
конференції*

Партнерство у сфері ментального здоров'я дітей

22 квітня Український державний університет імені Михайла Драгоманова приймав гостей з Республіки Польща, які прибули на Міжнародний форум «Україна – Польща: стратегічне партнерство у сфері ментального здоров'я дітей». Значна частина учасників долучилася до заходу в онлайн-форматі.

Форум мав високий представницький рівень і міжсекторальний характер. До обговорення долучилися представники органів державної влади, законодавчих інституцій, міжнародних організацій, дипломатичного корпусу, академічної спільноти, громадського сектору та освітньої практики. На засіданнях обговорено широкий спектр питань: розвиток систем підтримки ментального здоров'я дітей в освітньому середовищі, впровадження інклюзивних і травмоінформованих практик, підготовку педагогів до роботи в гетерогенних класах, а також міжнародне партнерство у відновленні гуманітарної сфери та масштабуванні ефективних моделей психосоціальної підтримки.

Ректор університету, академік **Віктор Андрущенко** у вітальному слові наголосив на стратегічному значенні порушеної проблематики. «Турбота про ментальне здоров'я дітей є не лише освітнім чи соціальним завданням, але й базовою умовою сталого розвитку суспільства. Сучасні університети мають виступати не тільки центрами підготовки фахівців, а й осередками формування нових гуманістичних стратегій, здатних відповідати новим викликам часу, особливо в умовах війни, яка докорінно змінює життєвий досвід дітей, посилює психологічні навантаження та формує нові запити до системи освіти й соціальної підтримки. У цьому контексті університети покликані не

лише реагувати на наслідки кризових явищ, а й працювати на випередження – розробляти ефективні моделі психосоціальної допомоги, інтегрувати принципи безпечного освітнього середовища та готувати фахівців, здатних працювати з травматичним досвідом і підтримувати емоційне благополуччя дітей», – зазначив Віктор Андрущенко.

Проректор з міжнародних зв'язків **Віталій Сташук** вбачив в українсько-польській співпраці приклад солідарного партнерства, орієнтованого на довгострокові результати. На його думку, університет є простором, де формується не лише науковий дискурс, а й практики ефективної міжнародної взаємодії та гуманітарної відповідальності.

Важливими стали виступи в.о. керівника експертної групи з питань шкільної освіти Директорату шкільної освіти МОН України

Дмитра Чуприни, президента Польсько-української господарської палати **Яцека Пехоти** та керівника відділу науково-освітньої співпраці Посольства Республіки Польща в Україні **Павела Терпіловського**, які наголосили на важливості академічної дипломатії та підтримки спільних освітніх і соціальних проєктів між двома державами.

Жвавий відгук у міжнародне порозуміння внесли виступи

Тетяни Циби, голови підкомітету з питань соціального захисту дітей, постраждалих внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, і **Гжегожа Наперальського**, представника уряду Польщі, віцепрезидента Парламентської групи з питань психічного здоров'я дітей та молоді.

Модерував захід декан педагогічного факультету **Тарас Олефіренко**.

Змістовну частину форуму відкрила презентація результатів міжнародного проєкту «Абетка емпатії»

від представника Фонду родини Чепчинських **Павела Качмарчика**. Він окреслив результати впровадження проєкту серед українських педагогів і перспективи його розвитку. Практичним досвідом імплементації емпатійного навчання у шкільному середовищі поділилася вчителька Бучанського ліцею № 9 **Наталія Гречко**. З доповідями виступили представники науково-педагогічної спільноти УДУ імені

Михайла Драгоманова **Олена Матвієнко**, **Ганна Цветкова**, **Олександр Митник**.

Вагомим складником форуму стала панельна дискусія, присвячена стану психічного здоров'я дітей в освітніх закладах. У ній взяли участь керівник Департаменту забезпечення зв'язків із Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України **Богдан Тирусь**, президент Фонду родини Чепчинських, педагог, психолог і дитячий терапевт, **Даміан Купчик**, директорка КЗ «Вишневий ЗДО «Колобок»» **Оксана Голубець**, офіцерка з питань освіти та підтримки психічного і психосоціального здоров'я (МНПСС) Представництва ЮНЕСКО в Україні **Альона Попова** та експертка благодійної організації ADRA Ukraine **Анна Матвієнко**, які представили як управлінські, так і практичні підходи до вирішення проблеми, зокрема в умовах воєнного часу.

Насамкінець відбулося урочисте підписання Меморандуму про співпрацю між Фондом родини Чепчинських та Українським державним університетом імені Михайла Драгоманова. Цей крок засвідчив перехід від обговорення до реалізації конкретних спільних ініціатив у сфері підготовки педагогів, підтримки дітей і розвитку міжнародного освітнього партнерства.

Тетяна УРИСЬ,
пресслужба УДУ
імені Михайла Драгоманова

«Від радіоактивного йоду респіратори ставали брунатно-червоними»

Від вибуху на Чорнобильській АЕС минуло сорок років, проте щоразу у квітні ми подумки повертаємося до тих трагічних подій. Своїми спогадами про пекельну весну 1986-го поді-

лився відомий український вчений *Борис Лещенко*, на той час – доцент кафедри ядерної фізики Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка.

Звичайний героїзм

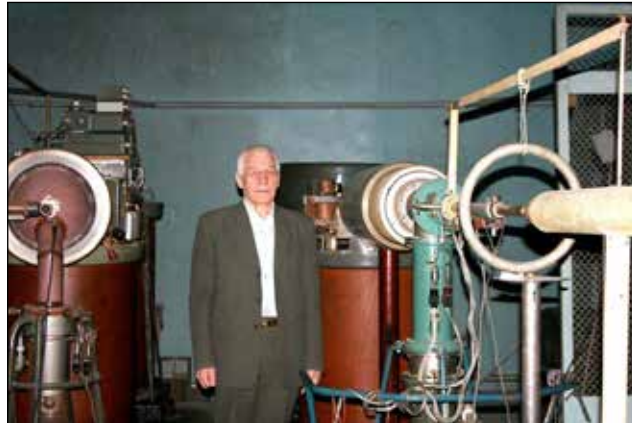
«З перших днів аварії на ЧАЕС співробітники кафедри та Проблемної лабораторії ядерної фізики Київського державного університету брали участь у ліквідації наслідків аварії. «Нас залучали як експертів, – розповідає *Борис Лещенко*. – Крім того, ми проводили лекції в 30-кілометровій зоні – роз'яснювали, що таке радіація. Бо немає гіршого ворога, ніж невідомість. Найактивнішу участь в таких просвітницьких візитах брали *Геннадій Прокопець* і *Сергій Сітько*. Я теж багато разів виїжджав читати лекції ліквідаторам та місцевим мешканцям».

Колір небезпеки

Що таке радіація і як від неї убезпечитись? Яка вона на смак і колір? Більшість ліквідаторів не мали про це жодного уявлення. «Під час однієї з таких поїздок мільціонер на КПП мене запитав: чому у нього за кілька годин роботи респіратор став брунатно-червоним? Це відбулося під впливом радіоактивного йоду, який він вдихав і видихав увесь цей час», – пригадує Борис Юхимович.

За безпрецедентне злочинне недбальство люди платили своїм здоров'ям і життям, рятуючи світ від розбурханого атому. Після пекельної зміни втомлені ліквідатори не просто отримували небезпечні дози, а й самі ставали джерелом радіоактивного опромінення. «Поблизу КПП «Дитятки» їх «мили» в імпровізованих басейнах і переодягали, а забруднений одяг скидали в спеціальні ями. Коли хлопці виходили з басейну, я стояв поруч і проводив роз'яснювальні бесіди, – ділиться спогадами Борис Лещенко. – До КПП ліквідаторів підвозили на бойовій техніці, обвішаній захисними свинцевими плитами».

Серед цих мужніх хлопців було багато військовозобов'язаних запасу, які до

аварії працювали охоронцями, будівельниками, водіями на звичайних підприємствах, тож ніколи досі не стикались із такою небезпекою. Лектори допомагали їм «побачити» цього невидимого ворога та мінімізувати його вплив.

Загрозу до кінця не усвідомлювали ані в Києві, ані в Іванкові, ані в Копачах – за кілька кілометрів від станції, де Лещенку доводилося читати лекції (іноді – по три на день). Науковці брали з собою дозиметри, так звані «олівці», проте не мали жодних посвідчень чи інших офіційних документів про відрядження до епіцентру лиха.

Про евакуацію з 30-кілометрової зони тоді ще не йшлося, тож ці рятувальні бесіди приходили послухати й доярки з місцевої ферми, й чоловіки, які завантажували пісок до вертольотів, що його скидали з військових гелікоптерів у жерло

зруйнованого четвертого енергоблоку. Люди не розуміли, що навіть пил з тих «вертушок» був смертельно небезпечним.

Споживати чи ні

Ще одне питання, на яке не було однозначної відповіді, стосувалося споживання місцевих продуктів. Можна їх їсти чи ні? Наші фізики допомагали визначити безпечність харчів, які постачали на український ринок та до інших союзних республік. Починаючи з квітня, Проблемна лабораторія ядерної фізики Київського державного університету, яку на той час очолював *Володимир Майданюк*, майже рік займалася вимірюванням радіоактивного забруднення в продуктах.

Від швидких нейтронів – до безпечних АЕС

Лабораторія та кафедра ядерної фізики, яку у 1986 році очолював *Василь Стрижак*, мала унікальне для України обладнання та величезний досвід в галузі ядерних досліджень, накопичений з моменту її створення 1945 року.

Історію кафедри ядерної фізики Борис Лещенко може відтворити по пам'яті. Починаючи з 1957 року, він пройшов шлях до старшого наукового співробітника Проблемної лабораторії та доцента кафедри ядерної фізики, де працював до 2005 року включно. Викладав у Київському національному університеті та Київському політехнічному, написав низку підручників, один з яких – «Ядерна й нейтронна фізика з розв'язками задач» – побачив світ два роки тому, вже під час повномасштабної війни. «Це книжка не для теоретиків, а для фахівців, які стоять за пультом і керуватимуть АЕС», – попереджає Борис Юхимович.

Борис Лещенко опублікував понад 130 наукових праць. За дослідження в галузі фізики швидких нейтронів разом зі

своїми колегами – *Ігорем Каденком, Володимиром Майданюком, Георгієм Применком, Геннадієм Прокопцем та Валерієм Шевченком* – 2000 року отримав Державну премію України в галузі науки і техніки. Не без гордості згадує, як університетські фізики власними руками збудували понад 20 нейтронних генераторів для різних підприємств та установ і навіть постачали їх за кордон. Цікаво, що наприкінці 1960-х – початку 1970-х років генераторів з високою роздільною здатністю було декілька в світі, і один з них працював у Київському державному університеті.

За ким останнє слово?

Проведені на нейтронних генераторах фундаментальні дослідження опосередковано вплинули й на проектування та підвищення безпеки атомних станцій. «Ми вивчали взаємодію нейтронів не просто з речовинами, а з тими матеріалами, які використовують для будівництва АЕС, створення конструктивних елементів реактора та захисних стінок», – пояснює Борис Юхимович. Отримані в університетській лабораторії експериментальні дані – нейтронні константи – внесено до Міжнародної бібліотеки EXFOR при МАГАТЕ, якою послуговуються фахівці всього світу. Це без перебільшення вважають золотим внеском наших вчених у світову науку.

Тема безпеки атомних станцій залишається актуальною і нині. Одним із наслідків аварії на ЧАЕС стали палкі суперечки про майбутнє ядерної енергетики, які не вщухають і нині, на тлі російсько-української війни. Та в будь-якому разі вагоме слово в цій дискусії має залишатися за фахівцями рівня Бориса Лещенка, які зафіксували подих лиха на власному дозиметрі.

Анна ЛУКАНСЬКА,
член НСЖ України

На фото:
Борис Лещенко в лабораторії КНУ імені Тараса Шевченка біля свого генератора швидких нейтронів

Лауреати Державної премії України в галузі науки і техніки 2000 року (зліва направо): Володимир Майданюк, Ігор Каденко, Георгій Применко, Борис Лещенко, Валерій Шевченко

Фото з особистого архіву Бориса Лещенка

Зробити Україну ще сильнішою та енергетично незалежною

15–17 квітня в безпечному просторі Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна відбулася III Міжнародна науково-технічна конференція імені В.М. Воєводи «Проблеми сучасної ядерної енергетики». Захід об'єднав провідних науковців, освітян, представників влади та енергетичного сектору для обговорення стратегічних питань розвитку та захисту енергосистеми України.

Конференцію організовано під патронатом Харківської обласної військової адміністрації у партнерстві з Українським ядерним товариством, Національним науковим центром «Харківський фізико-технічний інститут» (ННЦ ХФТІ) та НАЕК «Енергоатом». Символічно, що захід присвячений пам'яті видатного вченого у галузі радіаційної фізики та ядерної безпеки, члена-кореспондента НАН України **Віктора Воєводи**, якому 21 квітня виповнилося б 80 років.

На початку засідання присутні вшанували хвилиною мовчання пам'ять захисників і захисниць України, які віддали свої життя за свободу та незалежність нашої держави.

Особливий наголос під час відкриття конференції було зроблено на адаптації наукових здобутків до реалій воєнного часу. Про практичний вимір збереження енергетичної інфраструктури йшлося у виступі начальника Харківської обласної військової адміністрації **Олег Синегубова**: «Я хочу подякувати вам за те, що ви зберегли науку в Харкові. Для нас це дуже важливо. Ми маємо впровадити низку технічних рішень для того, щоб дійсно бути автономними. Ми маємо за будь-яких обставин зберегти функціонування наших лікарень, шкіл, які є пунктами незламності, та передусім бомбосховищ для наших людей. Тому спрямовую вас на те, щоб ми всі наукові розробки, здобутки, навіть думки адаптували до тих умов, у яких наразі перебуваємо».

З вітальним словом до учасників звернулася ректор Каразінського університету

Тетяна Кагановська: «Мені дуже приємно, що ця конференція, попри всі виклики, відбувається саме в Харкові. І це означає, що Харків залишається інтелектуальним форпостом нашої країни. Саме війна нам довела, що питання енергетичної безпеки – це про стійкість нашої держави. Каразінський університет дуже відповідально ставиться до підготовки фахівців, які можуть працювати на рівні найвищих стандартів. Наразі ми відкриваємо нову секцію – ядерна медицина. Ми розглядаємо ядерну фізику комплексно: не лише як джерело енергії, а і як інструмент порятунку людських життів. Об'єднання фізики та медицини – це про життя і про майбутнє».

Про історичну місію Харкова як центру ядерної науки та перспективи новітніх технологій, зокрема малих модульних реакторів, зазначив виконавчач обов'язків генерального директора ННЦ ХФТІ, академік НАН України **Микола Азаренков**: «Харків був столицею, промисловим містом, і головне – тут був університет, який міг готувати кадри для науки. За чотири роки після заснування інституту в Харкові відтворили розщеплення ядра атома літій. Нині в Харкові тривають роботи зі створення активної зони малих модульних реакторів, і всі матеріали для ядерної енергетики також розробляються в нашому інституті».

Програма заходу охопила широкий спектр актуальних питань, серед яких матеріали для ядерної енергетики; розвиток ядерно-енергетичного комплексу України; підвищення рівня безпеки та ефективності експлуатації АЕС; інформаційний день Програми Євратом в Україні; ядерна медицина; радіаційна та екологічна безпека при поводженні з радіоактивними відходами.

Результати дискусій і напрацьовані інноваційні рішення зроблять Україну ще сильнішою, стійкішою та енергетично незалежною!

Маргарита МОРОЗ,
ХНУ імені В.Н. Каразіна

Інвестувати в людський капітал

2 квітня в Києві відбулася знакова подія для освітньої галузі України – Методологічний семінар НАПН України «Трансформація професійної освіти в контексті сучасних цивілізаційних і національних викликів». Захід об'єднав провідних науковців, державних діячів, представників бізнесу та освітян для розв'язання нагальних проблем професійної та фахової передвищої освіти в умовах війни та повоєнного відновлення.

Співорганізаторами заходу виступили Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, Інститут професійної освіти НАПН України та Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Відкрив методологічний семінар президент НАПН України, академік **Василь Кремень**. Він наголосив, що сучасна професійна освіта має стати драйвером економічного відродження країни. За словами президента академії, виклики, перед якими постала Україна, потребують не просто косметичних змін, а глибокої трансформації підходів до навчання, де ключовим є розвиток інноваційної особистості, здатної швидко адаптуватися до змін нового технологічного укладу.

Модератором пленарного засідання виступила академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України **Нелля Ничкало**.

Ключову доповідь семінару представила директор Інституту професійної освіти НАПН України, академік **Валентина Радкевич**. Тема її виступу – «Трансформація професійної освіти в умовах сучасних цивілізаційних і національних викликів: орієнтація на потреби ринку праці» – задала тон усій подальшій роботі. У доповіді детально проаналізовано гострий дефіцит робітничих кадрів на ринку праці та стратегічні кроки

держави для його подолання, зокрема ухвалення нового Закону України «Про професійну освіту», що забезпечує фінансово-управлінську автономію закладів освіти і посилює партнерство з бізнесом. Значна увага приділена інфраструктурній модернізації (проект «100 майстерень», Центри професійної досконалості), масштабуванню дуального навчання, впровадженню часткових та мікрокваліфікацій для швидкої перепідготовки дорослих, реінтеграції ветеранів й подолання гендерних стереотипів у технічних професіях. Зазначено про розбудову незалежних кваліфікаційних центрів та синхронізації професійних стандартів

з європейськими, а також на науково-методичному супроводі з боку Інституту професійної освіти НАПН України. Як висновок – перетворення професійної освіти на гнучку інноваційну екосистему та стратегічний інструмент формування людського капіталу, необхідного для повоєнної розбудови й забезпечення економічної стійкості держави.

Державний та управлінський аспекти реформи висвітлили народний депутат України **Володимир Арешонков** та генеральний директор директорату професійної освіти МОН України **Ірина Шумік**.

Голова Профспілки працівників будівництва і промисловості будівельних матеріалів України **Василь Андрєєв** наголосив на ролі соціального партнерства у підготовці кадрів для відбудови зруйнованої інфраструктури.

Питання профільної освіти підняв академік **Олександр Ляшенко**, зазначивши, що якісна фундаментальна освіта є базою для подальшого професійного зростання. Регіональний контекст і специфіку роботи в умовах війни розкрив директор департаменту освіти і науки

інструменту розвитку людського капіталу; інноваційні виробничі технології у професійній та фаховій передвищій освіті; стратегії розвитку самої педагогічної освіти, підготовка викладачів нового покоління; міжнародне партнерство та впровадження кращих європейських практик в

українській реальії. Загалом у секційних засіданнях взяли участь понад сто фахівців, що свідчить про надзвичайну актуальність піднятих тем.

В обговоренні взяли участь як досвідчені науковці, так і молоді дослідники та педагоги-практики. Учасники наголосили, що ключовим фактором успіху є консолідація зусиль влади, науки та бізнесу.

Завершився захід ухваленням проєкту Рекомендацій методологічного семінару, які стануть дорожньою картою для подальшої законотворчої та науково-практичної діяльності. Напрацьовані учасниками рекомендації охоплюють кілька рівнів і спрямовані на системне оновлення галузі.

Методологічний семінар став важливою віхою у трансформації професійної та фахової передвищої освіти в нових цивілізаційних умовах, підтвердивши статус України як держави, що навіть у найскладніші часи інвестує у свій головний ресурс – знання та професійність громадян.

Людмила БАЗИЛЬ,
ученої секретар
ІПО НАПН України

Реалізація пріоритетів державної освітньо-наукової політики

З квітня відбулися загальні збори Національної академії педагогічних наук України із порядком денним «Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України в 2025 році та завдання на 2026 рік».

Пленарній частині зборів передували засідання відділень НАПН України, на яких представлено підсумки й напрацювання наукової діяльності вчених установ НАПН України, а також персонального складу академії. З доповідями на засіданнях відділень виступили академіки-секретарі **Світлана Сисоєва, Віталій Панок, Олександр Ляшенко, Нелля Ничкало, Петро Саух**.

Пленарне засідання відкрив президент НАПН України **Василь Кремень**.

У загальних зборах НАПН України взяли участь представники керівних і законодавчих структур. Від Офісу Президента України – **Світлана Кретович**, завідувач відділу освіти і науки. Від Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій – **Сергій Колебошин**, заступник голови Комітету освіти, науки та інновацій. Від Міністерства освіти і науки України – **Ігор Балуба**, керівник експертної групи з розвитку системи кваліфікацій та освіти дорослих Директорату вищої освіти та освіти дорослих. Від Національної академії наук України – **Олег Рафальський**, віце-президент НАН України. Від Національної академії медичних наук України – **Василь Лазоришинець**, президент академії, директор Національного інституту серцево-судинної хірургії імені Миколи Амосова НАМН України. Від Національної

академії правових наук України – **Олександр Скрипнюк**, віце-президент, директор Інституту держави і права ім. В.М. Корецького. Від Національної академії аграрних наук України – **Валерій Адамчук**, головний вчений секретар. Від Національної академії мистецтв України – **Валерій Бітяєв**, перший віце-президент.

У пленарному засіданні також взяли участь представники різних установ сфери освіти: **Іван Назаров**, заступник голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти; **Юрій Баланюк**, голова Національного агентства кваліфікацій; **Юлія Погребняк**, директор Українського інституту розвитку освіти; **Тетяна Вакулєнко**, директор Українського центру оцінювання якості освіти.

Збори розпочалися з оголошеної президентом НАПН України хвилини мовчання на честь усіх захисників, що віддали своє життя за незалежність України у боротьбі з агресором протягом війни: «Український народ, наші Збройні Сили за підтримки держав-партнерів дають гідну відсіч агресору. Але в цій боротьбі віддають своє життя тисячі й тисячі українських воїнів

і цивільних громадян, зокрема дітей. Пропоную вшанувати їх пам'ять, а також пам'ять наших колег – членів Академії та працівників наукових установ, які пішли з життя за останній рік, хвилиною мовчання».

Василь Кремень наголосив на важливості діяльності вчених НАПН України і працівників наукових установ академії, що в непростий час широкомасш-

табного вторгнення продовжують інтенсивно працювати, своєю діяльністю підтримуючи оптимальний стан освіти в країні, відповідаючи на виклики воєнного часу.

Президент представив учасникам зборів доповідь у якій коротко схарактеризував діяльність НАПН України у 2025 році, навів ключові показники діяльності, а також окреслив напрями подальшої роботи у 2026 році.

Від академіків-секретарів відділень НАПН України виступив в.о. академіка-секретаря відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України, академік НАПН України **Віталій Панок**. В обговоренні доповіді виступили члени-кореспонденти НАПН України – заступник директора Інституту цифровізації освіти **Світлана Литвинова**, в.о. ректора, декан педагогічного факультету

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, **Наталія Бахмат**, голова вченої ради Карпатського національного університету імені Василя Стефаника **Ігор Цепенда**, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна **Мирослава Вовк**, в.о. заступника директора з наукової роботи Інституту соціальної та політичної психології **Ірина Губеладзе**. Слово мали також головний науковий співробітник відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти Інституту педагогіки НАПН України **Олександр Радкевич**, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійної освіти НАПН України **Ганна Романова**. Від наукової спільноти України в обговоренні взяли участь перший віце-президент Національної академії мистецтв України, академік НАМ України **Валерій Бітяєв** і віце-президент Національної академії правових наук України, академік НАПН України **Олександр Скрипнюк**, а також голова Громадської організації «Спілка ректорів закладів вищої освіти України, почесний академік НАПН України **Петро Куліков**.

Діма ДІМІТРОВ,
«ОіС»

Доступ до звітних видань
за QR-кодом

Нова смуга

Відправною точкою обговорення став аналіз сучасної геополітичної та соціальної ситуації, яку учасники визначили як епоху збільшеної поляризації. Організатори виходили з припущення, що такі феномени, як збройні конфлікти, вимушена міграція, дестабілізація міжнародного порядку та посилення інформаційних війн, впливають не лише на безпеку держав, але й на якість міжкультурних відносин, рівень суспільної довіри та здатність до мирного співіснування в умовах різноманіття.

Метою симпозиуму було поглиблене осмислення таких категорій, як культурні права та культурна суб'єктність, права людини, безпека міжкультурних відносин, криза ідентичності як практика ослаблення соціальної агентності, а також роль цифрових медіа у відтворенні соціальних антагонізмів. Важливим елементом дискусій був також аналіз напруження, що виникає у суспільстві при універсальності цінностей і партикуляризмі корпоративних, екологічних та політичних інтересів.

Традиція інтелектуальності

У методологічному вимірі симпозиум був укорінений у дослідницькій традиції, що розвивається з 2010 року структурами Факультету міжнародних і політичних студій Ягеллонського університету в межах програми «Ягеллонські культурні студії» (*Jagiellonian Cultural Studies*). Цей підхід наголошує необхідність поєднання рефлексії з аналізом культурної спадщини та історичного досвіду у контексті сучасних культурних практик на мікро- та макрорівнях. Симпозиум також став продовженням попередніх зустрічей, реалізованих у межах міжнародної академічної мережі, що охоплює зокрема Краків, Київ, Оксфорд, Сідней, Пряшів і Рим. Ці ініціативи виявили нагальну потребу у розумінні корінних систем цінностей окремих культур у процесах зниження напруженості та поляризації, а також у підвищенні ефективності міжкультурної комунікації.

Презентація проблематики

Програма заходу була розподілена на три дні та включала пленарні доповіді, тематичні сесії та презентації індивідуальних дослідницьких проєктів.

Перший день засідань відкрила продекан Факультету міжнародних і політичних студій Ягеллонського університету, професор **Магдалена Банашкевич**, яка

Симпозиум «Міжкультурні

Науковий симпозиум «Міжкультурні відносини в час поляризації» (*Intercultural Relations in the Age of Polarization*), що відбувся 23–25 березня в Кракові (Польща), був організований Кафедрою теорії та міжкультурних досліджень Інституту міжкультурних студій Факультету міжнародних і політичних студій Ягеллонського університету.

Захід мав міждисциплінарний характер і зібрав дослідників, які представляли наукові центри Центрально-Східної та Західної Європи, зокрема України, Швеції, Німеччини, Туреччини та Польщі.

наголосила на ключовому значенні культурного виміру у сучасних міжнародних відносинах, бізнесі та освіті. Без врахування цього, за її словами, важко зрозуміти як генезу, так і функціонування найважливіших викликів сучасного світу. Учасників симпозиуму від імені керівництва Інституту міжкультурних студій привітала заступниця директора, доктор **Наталія Ожегальська-Лукасик**. Вступну лекцію виголосив професор **Аркадій Жегоцький**, який розглянув функції дипломатії у пом'якшенні конфліктів і криз.

Наступні сесії було присвячено проблематиці освіти в умовах геополітичної нестабільності (**Павел Данцак**), функціонуванню мігрантських організацій (**Ірина Полетс-Герус**), а також теоретичним підходам до міжкультурних відносин у контексті загрози поляризації (**Марек Рембєж**).

Другий день засідань відкрив декан факультету, професор **Пйотр Байор**, який разом із директором Інституту міжкультурних студій, професором **Францішеком Чехом**, вручив медаль професору Українського державного університету імені Михайла Драгоманова **Володимирі Євтуху** за його плідну та натхненну співпрацю з Ягеллонським університетом. З нагоди 25-ліття заснування Факультету міжнародних і політичних студій Володимир Євтух за дорученням ректора Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, академіка **Віктора Андрущенка** вручив вітальну адресу у відповідь. Професор Євтух також виголосив спеціальну лекцію, присвячену культурній комунікації в умовах криз і катастроф, з особливим наголосом на українському контексті.

Важливою частиною програми стала також доповідь професора **Лешека Корпоровича** щодо основ ягеллонських культурних студій, що окреслила історико-аксіологічну перспективу аналізу

сучасних процесів формування та дезінтеграції культурних ідентичностей.

Подальші виступи стосувалися зокрема навчання на основі культурних відмінностей у часи поляризації (**Гундула Геєнн Гіллер**) та функціонування суперрізноманітних суспільств (**Світлана Бабенко**), а також мультикультурних суспільств і сучасних форм неорасизму (аспірантка **Маргарита Ткаченко**). Усі доповіді стали підґрунтям для поглибленої наукової дискусії. Захід об'єднав представників різних дисциплін, зокрема соціології, культурології, комунікаційних студій, педагогіки та досліджень міграції.

Міжнародний склад учасників сприяв багатовимірному аналізу проблематики міжкультурних відносин і дозволив зіставити різні наукові підходи, соціальні досвіди та геополітичні контексти. Особливо помітною була присутність дослідників із країн Центрально-Східної Європи, що має важливе значення в умовах сучасних соціальних і політичних трансформацій у цьому регіоні.

Теоретичні межі аналізу: від «структур» до «реляційних процесів»

Одним із ключових досягнень симпозиуму стало зміщення акценту від аналізу мультикультурності до міжкультурності, а також від статичних «структур» до динамічних і процесуальних «міжкультурних відносин». Наголошено, що міжкультурні відносини не є сталими структурами, а формуються й постійно підлягають переосмисленню в процесі взаємодії.

У цьому контексті міжкультурні відносини розглядають як своєрідну «соціальну інфраструктуру», що забезпечує функціонування плюралістичних суспільств. Особливу увагу приділено зв'язку між культурності з категорією безпеки – як культурної, так і міжкультурної.

Учасники наголосили, що сучасні кризи – включно з війною в Україні,

Відносини в час поляризації»

міграційними процесами та глобальним політичним напруженням – призводять до «ерозії відносин», що проявляється у зниженні довіри, зростанні підозрливості та ослабленні здатності до діалогу.

Центральною аналітичною категорією стала поляризація, яка постає як структурна характеристика сучасних суспільств. Особливу роль у цьому процесі відіграють цифрові медіа, що сприяють фрагментації публічного простору.

Окрему увагу приділено феномену суперрізноманітності, який означає новий етап розвитку мультикультурних суспільств і вимагає нових підходів до інтеграції.

У дискусіях також порушувалося питання кризи універсалізму цінностей. Було запропоновано концепцію «процедурного універсалізму», підґрунтям якого є діалог, емпатія та здатність до переговорів щодо смислів.

Особливого значення набула також ідея використання ягеллонської спадщини як джерела натхнення для сучасних моделей міжкультурного співіснування.

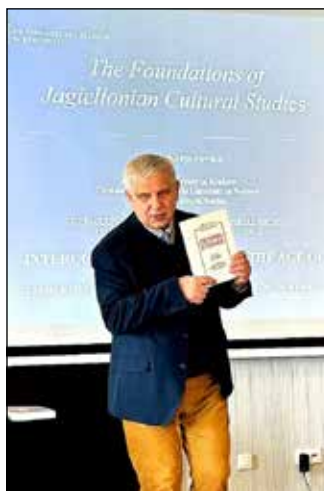
Епістемічна спільнота і міжкультурність науки

Міжнародний склад учасників наголосив на важливості формування транснаціональних епістемічних спільнот. Захід став прикладом «міжкультурності науки», де сама наукова рефлексія постає як простір діалогу між різними когнітивними культурами.

Симпозіум засвідчив, що сучасні міжкультурні відносини перебувають у стані глибокої трансформації. Ключовим викликом є не формування нових норм, а розвиток комунікативних практик, що дозволяють узгоджувати відмінності в умовах поляризації.

Зустріч продемонструвала: майбутнє досліджень міжкультурності залежить від здатності інтегрувати різні рівні аналізу: від глобальних процесів – до повсякденних практик взаємодії, та від відкритості – до діалогу між різними науковими й культурними традиціями.

Сільвія ЯСКУЛА,
професор Ягеллонського
університету в Кракові,
Польща

Запалюючи серця

Багатолітній досвід розвитку волонтерства серед підлітків Дніпровської гімназії № 6 Дніпровської міської ради довів, що волонтерство – складник освітнього простору у сучасних умовах виборювання незалежності України у російсько-українській війні. Участь педагогічного колективу, учнів, батьків у волонтерському русі – об'єднує, підтримує, виховує, розвиває.

Проект «Волонтерство та шкільна освіта: точки дотику», що зрештою з'явився у Дніпровській гімназії № 6, став утіленням мети, завдань і технологій волонтерської діяльності.

Історія починання

Волонтерство – це інвестиція свого часу, зусиль і таланту у вирішення суспільних проблем. Кожен волонтер вкладає зусилля у те майбутнє, яке хоче бачити.

Наша мрія – про вільну від окупантів Україну, про чисте синє небо без ворожих ракет, про повернення синів, батьків до своїх сімей, про відбудову міст і сіл, які були зруйновані.

Вчителі гімназії займаються основною роботою – навчають дітей, а після навчання – волонтерською діяльністю. З 2014 року в нашій гімназії діє волонтерський осередок, який активно долучається до збору та передачі на фронт захисникам продуктів харчування, оберегів та малюнків. За цей період в гімназії проводилися тематичні ярмарки, а зібрані кошти йшли на придбання необхідного для наших захисників. Члени ради лідерів гімназії активно долучаються до волонтерської діяльності та ініціюють заходи,

що згуртовують представників учнівського колективу для допомоги захисникам на передовій. І сьогодні життя доводить, що волонтерський рух для шкільної молоді є невичерпним джерелом можливості вчитися та сприяти розвитку солідарності, відповідальності, милосердя, толерантності.

Потреби воєнного часу

Воєнний стан ще міцніше поєднав вчителів, учнів, батьків дітей, громадськість мікрорайону гімназії. Гімназія стала волонтерським пунктом міста, і це було бажання кожного з нас. Члени педагогічного колективу Н.В. Пилипенко, І.М. Морокко, О.В. Карлик, К.І. Тимофєєнко працювали на волонтерському пункті «Матері і дитини» на центральному залізничному вокзалі міста на початку війни. В їхні обов'язки входили: цілодобова допомога в забезпеченні транзитним місцем перебування, їжею, ліками,

медичним обслуговуванням тощо. Вчителі гімназії разом з батьками учнів під керівництвом О.М. Нечипоренко готували обіди для воїнів ЗСУ, які знаходились у лікарнях міста, рятувальників, бійців тероборони.

На базі гімназії працював волонтерський транзитний пункт для внутрішньо переміщених осіб: кімнати для проживання, міні-їдальня, буфет, пральня кімната, санкімнати з душовими. Педагоги Н.А. Балдіна, Є.П. Сіталова, А.І. Кучеренко, А.Н. Кульбердієв, В.М. Лихолат, М.Ф. Морокко, Б.К. Степанов, А.І. Зозуляк тут допомогли понад 700 особам.

Від справи – до справи

Так утворилася «Скринька добрих справ», яка щодня поповнюється новими проєктами:

- співпраця з ГО «Волонтер»: виготовлення оберегів, петриківський розпис термосів та гільз (керівник Т.О. Малецька);

- пошиття балаклав, термобілизни, чоловічої спідньої білизни (спільно з «АНРезидентволонтер» під керівництвом вчителя трудового навчання І.О. Зеленської);

- плетіння маскувальних сіток (шкільний учнівський актив, Г.С. Шевченко, О.В. Карлик);

- допомога одягом, взуттям, продуктами харчування, всім необхідним для немовлят (батьки учнів);

- приготування обідів для тероборони міста, поранених захисників, які знаходяться на лікуванні у воєнному шпиталі та в міській лікарні № 4 (О.М. Нечипоренко, Н.А. Балдіна, О.В. Карлик, Г.В. Чинник, Н. І. Слупачик, батьки учнів);

- медична допомога ліками (Н.В. Пилипенко, батьки учнів);

- надання внутрішньо переміщеним особам допомоги від іноземного фонду (А.В. Щербан);

- виступи ансамблю «Гордість Дніпра», який влаштовував

патріотичні концерти для переселенців (Н.Д. Ярош);

- акція «Подаруй воїну тепло» – збір теплих речей, виготовлення окопних свічок, передавання на передову через партнерів-волонтерів (Н.Д. Ярош, Г.С. Шевченко, В.Я. Карлик, О.В. Карлик) й багато іншого.

З часом досвід волонтерського руху збагачується. За ініціативою вчителя історії О.Г. Стельмах та її волонтерської групи в практику волонтерського руху включено проведення телемістів з метою обміну досвідом та поширення волонтерського руху в Україні. Перший телеміст – для учнів 8-9 класів міст Стрий, Радехів, Ужгород, Дніпро до Дня Соборності. Другий телеміст – з містами Вишніця, Миколаїв, Дніпро, присвячений Дню добровольця. Третій телеміст – з учнями Миколаєва, Стрия, Дніпра, присвячений Дню вишиванки. Для волонтерів 5-х класів проведено веб-квест «Традиції українського народу» (про добросовісність, добросовісність, меценатство та благодійність). Висвітлення волонтерського руху триває в соціальній мережі Facebook та на сторінках сайту гімназії.

Узагальнення досвіду

З метою набування практичного досвіду добросовісності, формування ціннісних гуманістичних орієнтирів волонтерську діяльність необхідно запроваджувати саме

у шкільному віці. Завдяки такому підходу в учнів з'являється громадянська самосвідомість, відповідальність за долю Батьківщини, відбувається засвоєння загальнолюдських цінностей, а також з'являються можливості вияву продуктивної ініціативи й творчої самореалізації з урахуванням не тільки власної потреби у благополуччі, а й інших.

Законодавчою базою волонтерської діяльності є Закон України № 4186-IX від 01.06.2025 «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності серед здобувачів освіти», який офіційно визнає волонтерство частиною системи освіти. Це рішення покликане підтримати участь молоді в суспільно важливих ініціативах і закріпити на законодавчому рівні значення волонтерської діяльності в освітньому процесі.

На основі досвіду волонтерського руху, отриманого у закладі з 2014 року, окреслено перспективу його розвитку й удосконалення. З цією метою у гімназії розроблено проєкт «Волонтерський рух та шкільна освіта: точки дотику».

Визначено напрями діяльності: культурологічний – поглиблене вивчення традицій рідного краю; мистецький – пов'язаний із вивченням видів мистецтва; екологічний – збереження та відновлення природи, турбота про благоустрій міста; соціальний – підтримка

та допомога тим, хто опинився у важкій життєвій ситуації (діти-сироти, хворі, самотні, особи з обмеженими фізичними можливостями, вимушено переміщені особи); військово-патріотичний – допомога ЗСУ, реабілітаційним центрам; просвітницький – теоретична та практична підготовка здобувачів освіти до волонтерської діяльності; інформаційно-пропагандистський – висвітлення діяльності в засобах масової інформації.

Окреслено принципи діяльності: участь школярів у волонтерському русі є добровільною; гарантовано безпеку й посиленість волонтерської діяльності здобувачів освіти.

Разом із членами учнівського самоврядування було розроблено План заходів за проєктом «Волонтерський рух та шкільна освіта: точки дотику», у якому відображено мету, завдання, зміст роботи учасників, дати виконання.

Таким чином волонтерська діяльність є тим компонентом виховної системи школи, що забезпечує наповнення яскравими, емоційно насиченими справами, привабливими як для шкільного колективу в цілому, так і для тих особистостей, які його створюють – конкретних учнів і педагогів.

Продуктивність як підсумок

На тепер гімназія є найактивнішим волонтером громади. Завдяки впровадженню волонтерського руху в

освітньому середовищі відбувається становлення дитини як активного члена громади, що дає можливість соціалізації здобувачів освіти, сприяє громадянському та патріотичному вихованню.

Педагогічний колектив гімназії спостерігає результати діяльності. Волонтерство сприяє виробленню особливих навичок, таких як самозаціненість – здатність брати на себе відповідальність за своє існування, підтримку інших, розвиток країни, взаємодію у команді й зі спільнотою, реагування на виклики та запити суспільства.

Отже, добрими справами ми тримаємо освітянський спротив, який очолює ініціатор волонтерських справ, організатор допомоги тим, хто її потребує – директор Дніпровської гімназії № 6 Дніпровської міської ради **Людмила Морокко**.

Волонтерство вказує на позитивну тенденцію розвитку суспільства та безпосередньо кожної людини, як свідомого громадянина своєї країни. Адже кожен відповідальний за зміни в Україні та повсюдну відбудову.

Людмила МОРОККО,
директор,
і **Лідія ЗОЗУЛЯК,**
заступник директора
з навчальної роботи,
Дніпровської гімназії № 6
Дніпровської міської ради

З думкою про завтрашній успіх

З початком повномасштабного вторгнення Чернігівська гімназія № 32 перестала бути лише освітнім закладом – вона стала місцем безпеки, підтримки та єдності для громади. Уже в квітні 2022 року заклад освіти поступово повернувся до своєї основної місії – навчання дітей. Власними зусиллями колективу було облаштовано підвальне приміщення, яке стало безпечним укриттям для учнів та працівників. Це стало важливим кроком до відновлення освітнього процесу в нових умовах.

З часом укриття, зберігаючи свою захисну функцію, перетворилося на повноцінний освітній простір. У серпні 2024 року за підтримки швейцарської компанії DECIDE було створено сучасний освітній хаб, де під час тривоги мали змогу навчатися наймолодші школярі – учні перших класів.

Зараз в просторі укриття облаштовано 11 повноцінних навчальних аудиторій, в яких діти мають можливість перебувати в безпеці, продовжуючи освітній процес без перерв. Водночас, під час дистанційного навчання вчителі гімназії забезпечують проведення уроків в повному обсязі в синхронному режимі. Завдяки діяльності творчих груп педагогів уже укладено методичні збірки з викладання англійської мови, математики та української мови в онлайн-форматі. Ці матеріали стали відповіддю

на виклики часу та практичним інструментом для вчителів. Методика викладання в дистанційному середовищі ще перебуває на етапі становлення, потребує глибокого наукового осмислення.

В умовах складної демографічної ситуації та зменшення кількості дітей, які потенційно можуть вступати до перших класів, а також у зв'язку з перейменуванням закладу освіти в гімназію та відсутністю 10-11 класів, кількість здобувачів освіти відчутно скоротилась. Перед школою постало важливе завдання: як зацікавити, залучити й мотивувати родини обирати саме наш заклад освіти. Стало очевидним, що недостатньо просто відповідати загальним стандартам – необхідно формувати власну унікальність. Адже справжня сила сучасного освітнього закладу полягає в його здатності вирізнятися.

Саме тому колектив обрав шлях упровадження інноваційних освітніх програм, зокрема «Інтелект України» та «Країна знань». І якщо програма «Інтелект України» вже добре зарекомендувала себе в освітньому просторі країни, то «Країна знань» стала новим перспективним напрямом. Наш заклад є однією з пілотних шкіл, запрошених до участі в реалізації програми «Країна знань». Водночас інноваційна діяльність для нас не є новою: вже з 2007 року наш заклад освіти функціонує

як експериментальний майданчик Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, що свідчить про системну роботу над впровадженням сучасних освітніх підходів. В основі програми лежать підходи STEM-освіти, які дають змогу дітям пізнавати світ через практичну діяльність, експерименти та пошук відповідей на запитання. Діти отримують інструменти для розуміння навколишнього світу, розвивають мислення. Завдяки такому підходу наука стає близькою, зрозумілою і буквально відчутною на дотик.

Послідовним продовженням обраного STEM-спрямування стало впровадження в освітній процес уроків STEM-освіти та робототехніки для здобувачів освіти 5–7 класів. Такі заняття спрямовані на розвиток інженерного мислення, умінь працювати в команді, застосовувати знання на практиці та знаходити рішення в нестандартних ситуаціях. Робота з конструкторськими наборами, елементами програмування та моделювання дозволяє учням не лише засвоювати навчальний матеріал, а й бачити його практичне застосування.

Упровадження цих напрямів не є випадковим кроком, а частиною системної роботи закладу в межах загального STEM-вектору розвитку. Школа також є учасником всеукраїнського експерименту, спрямованого на розроблення та

впровадження методології STEM-освіти за Наказом МОН України № 1438 від 09.10.2024). Розпочато реалізацію інноваційного освітнього проєкту «Науково-методичне забезпечення STEM-освіти в закладах освіти». Це дає можливість не лише апробувати сучасні підходи, а й долучитися до формування нових освітніх практик на рівні держави.

Нині Чернігівська гімназія № 32 – місце, де здобувають знання, простір, що змінюється разом з викликами часу, педагогічний колектив, що бере на себе відповідальність за майбутнє. Шлях до сучасного освітнього хабу, пройдений закладом, є освітнім досвідом, згуртованістю та віри в успіх. Курс на інновації, впровадження нових освітніх програм, розвиток STEM-напряму та формування власного педагогічного досвіду – усвідомлений вибір школи, що є цікавою, сучасною і потрібною дітям.

Можливо, найважливіше: ми не просто навчаємо. Ми формуємо середовище, в якому дитина вчиться мислити, досліджувати, взаємодіяти зі світом і знаходити в ньому своє місце. Саме в цьому справжній сенс освіти нині і наша спільна відповідальність за майбутнє.

Людмила ТАРАСЮК,
директор
Чернігівської гімназії № 32
Чернігівської міської ради

Успішна реалізація грантового проєкту

У комунальному закладі професійної освіти «Київський професійний коледж інформаційних технологій та поліграфії» завершено реалізацію масштабного грантового проєкту «Підготовка успішного фахівця з сучасними професійними, цифровими, підприємницькими та екоорієнтованими компетентностями для поліграфічної галузі м. Києва».

Проєкт реалізовано за фінансової підтримки Європейського Союзу, Німеччини, Польщі, Данії та Естонії у межах Мультидонорської ініціативи Skills4Recovery, що впроваджує GIZ GmbH спільно з Solidarity Fund PL. Реалізація проєкту тривала у партнерстві з Благодійною організацією Благодійний фонд «Людина».

Головна мета проєкту – формування фахівця, що має високий рівень технологічної освіти, мобільного, екологічно свідомого й готового до викликів сучасного виробництва.

Упродовж реалізації задуму в коледжі відбулися системні зміни. Освітні програми було адаптовано до потреб ринку праці за участі роботодавців, а також доповнено новим курсом «Екотехнології в поліграфії», що формує розуміння принципів сталого розвитку в галузі.

Важливим напрямом стала робота з педагогами та студентами. Проведено серію тренінгів і навчальних курсів, що охопили сучасні технології друку, цифровізацію виробництва, роботу з симуляторами обладнання та новітні методи викладання. Учасники не лише отримали нові знання, а й мали можливість одразу застосувати їх на практиці.

Значну увагу приділено практичній підготовці. Здобувачі освіти проходили виробничі стажування, брали участь у воркшопах та навчально-виробничих проєктах. Це дозволило їм відчути реальні умови професійної діяльності ще під час навчання.

Окремий наголос зроблено на розвитку кар'єрних компетентностей. Тренінги, панельні дискусії, зустрічі з роботодавцями та менторська підтримка «Кар'єрний танDEM» допомогли учасникам краще зрозуміти вимоги ринку праці та власні професійні перспективи. Також здобувачі освіти опанували інструменти штучного інтелекту як ресурс для професійного розвитку.

Сучасне обладнання стало важливим складником змін. У межах проєкту закуплено цифровий комплекс Konica Minolta, різальний плотер, мультимедійне та комп'ютерне оснащення. Це дало змогу створити освітнє середовище, максимально наближене до реального виробництва.

З метою популяризації результатів зробленого створено інформаційну платформу, реалізовано маркетингову кампанію, проведено вебінари та презентації. Підготовлено серію

відеоматеріалів, що висвітлюють освітній процес, стажування та можливості коледжу. Їх розміщення на онлайн-платформах сприяло підвищенню впізнаваності закладу та залученню нової аудиторії. До зацікавленої діяльності долучилися 20 педагогічних працівників та 380 здобувачів освіти.

«Для нас цей проєкт – не лише про обладнання чи нові курси. Це про зміну підходів до навчання, про можливість дати студентам реальні інструменти для професійного зростання», – зазначила директор проєкту **Алла Гончаренко**.

Реалізація гранту стала прикладом ефективної співпраці освіти, бізнесу та міжнародних партнерів. Його результати вже зараз впливають на якість підготовки майбутніх фахівців і формують основу для подальшого розвитку професійної освіти в Україні.

Юрій ШЕРЕМЕТА,
«ОіС»

Яким може бути Тиждень циклової комісії

Доброю традицією у Боярському фаховому коледжі НУБіП України стало проведення тижнів циклових комісій. Цьогоріч, у період з 16 по 23 березня, відбувся тиждень циклової комісії гуманітарних і суспільних дисциплін, продемонструвавши креативність, науковість і громадянську свідомість його учасників.

Тиждень розпочався презентацією літературної відеороботи «Літературні посиденьки» творчої студії «Ого» (керівник – **Олена Мікосянчик**), що мала на меті відшукати творчу молодь, захопити до креативного представлення сучасного бачення художнього слова та новітніх форм інтерпретації.

Яскравим акцентом став вечір англо-української поезії, що відкрив простір для міжкультурного діалогу та глибокого осмислення поетичного мистецтва. Захід, організований і проведений **Тетяною Гаць**, **Викторією Вірко** та **Михайлом Чернегою** став прикладом гармонійного поєднання мовної практики та естетичного досвіду.

Важливе місце у програмі посів круглий стіл «Волинська трагедія» (організатори й відники – **Сергій Черкасов** та **Юрій Шеремета**), що сприяв сучасному осмисленню та усвідомленню складних історичних процесів.

Завершальним акордом стала конференція присвячена Міжнародному дню поезії – Міжвузівська науково-практична конференція «Поезія як код нації: традиції, ідентичність, сучасні сенси». Вона стала майданчиком для обміну ідеями, творчими здобутками та науковими пошуками, об'єднавши всіх членів циклової комісії та студентську молодь, а також викладачів та здобувачів освіти інших коледжів, які підпорядковуються НУБіП України, у спільному інтелектуальному просторі. Незмінним організатором конференції і упорядником збірника наукових доповідей вже багато років є завідувачка НМЦ, викладач-методист – **Наталія Гапонюк**.

Зазначимо, що тиждень циклової комісії гуманітарних та суспільних дисциплін щороку є насиченим, змістовним та покликаний розвинути обдарування сучасних здобувачів освіти, виховати у них любов, повагу до свого коріння, традицій.

Тиждень пройшов плідно та результативно, засвідчивши високий рівень організації, активну участь студентів і щире зацікавлення розвитком мовної, культурної та громадянської компетентності.

Щорічне проведення тижня циклової комісії гуманітарних та суспільних дисциплін є важливим складником освітнього процесу, що виходить за межі традиційного навчання та створює простір для всебічного розвитку студентів. Проведення таких заходів сприяє

не лише поглибленню знань із фахових дисциплін, а й формуванню ключових компетентностей, необхідних сучасній особистості. Студенти вчать не лише відтворювати знання, а й застосовувати їх у нових ситуаціях.

Отже, тиждень циклової комісії гуманітарних та суспільних дисциплін є ефективним засобом інтеграції навчальної, наукової та виховної діяльності. Він сприяє формуванню гармонійно розвинутої, соціально активної, духовно багатой особистості.

Тетяна ГАЦЬ,
голова циклової комісії
гуманітарних
і суспільних дисциплін
Боярського фахового
коледжу НУБіП України

Олександр ЛЯШЕНКО,
доктор педагогічних наук, професор,
академік-секретар Відділення загальної
середньої освіти і цифровізації освітніх
систем НАПН України

Згідно з чинним освітнім законодавством в Україні здобуття профільної середньої освіти здійснюється за двома спрямуваннями: академічним і професійним. Перше забезпечують академічні ліцеї, друге – професійні ліцеї та заклади професійної і фахової передвищої освіти, а також інші заклади освіти, що здійснюють провадження освітньої діяльності на відповідному рівні. Законодавчо встановлено, що здобуття професійної освіти на основі базової середньої освіти здійснюється, як правило, з одночасним здобуттям профільної середньої освіти.

Як відомо, зміст профільної середньої освіти врегульовується освітніми і модельними навчальними програмами. Зокрема, для закладів професійної і фахової передвищої освіти, що здійснюють підготовку спеціалістів на основі базової середньої освіти, освітні/освітньо-професійні програми можуть передбачати здобуття профільної середньої освіти професійного спрямування. Наразі маємо проєкт Типової освітньої програми профільної середньої освіти професійного спрямування, який запропонований для громадського обговорення. Маємо також Типову освітню програму профільної

Загальноосвітня підготовка здобувачів професійної освіти: проблеми і виклики¹

середньої освіти академічного спрямування, схвалена МОН України у 2025 році. Обидві освітні програми розроблено відповідно до Державного стандарту профільної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 25 липня 2024 р., № 851. На нашу думку, не має сенсу порівнювати між собою наявні типові освітні програми академічного і професійного спрямування, оскільки заклади освіти, що їх реалізують, мають різні місії: академічні ліцеї готують до продовження навчання у закладах вищої освіти, заклади професійної освіти основною метою мають націленість на ринок праці – підготовку для нього спеціалістів відповідного рівня кваліфікації. Водночас, аналіз обох цих документів дає підстави стверджувати, що існують певні особливості і виклики у забезпеченні якості здобуття профільної середньої освіти в закладах професійної освіти, зумовлені, зокрема, різними цільовими орієнтаціями. Розглянемо деякі з цих особливостей.

Зважаючи на наявний досвід провадження освітньої діяльності у сфері професійної освіти на засадах профільного навчання, можна констатувати, що реалізація змісту профільної середньої освіти як загальноосвітньої підготовки здобувачів професійної освіти може відбуватися за трьома такими підходами:

- мінімізації обсягу загальноосвітньої підготовки при збереженні всіх освітніх компонентів, присутніх в навчальних планах закладів загальної середньої освіти;
- структуризації змісту загальноосвітньої підготовки на основі базових предметів для певного профілю навчання;

• інтеграція змісту освітніх компонентів загальноосвітньої підготовки з професійною в частині споріднених галузей знань обох цих складників.

Перший підхід мав місце в минулі роки в процесі забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти в закладах професійної і фахової передвищої освіти і відповідав тогочасній освітній парадигмі поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки здобувачів освіти цього спрямування. Тобто в типових навчальних планах закладів професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти зазначався перелік загальноосвітніх предметів, які мали обов'язковий статус, і мінімальний обсяг навчального навантаження для їх вивчення (близько 1000 год). Дефіцит навчального часу в освітній практиці закладів професійної освіти викликав необхідність шукати способи оптимізації навчального навантаження в загальноосвітній і професійній підготовці, наприклад, шляхом інтеграції предметів першого і другого складників. Маємо приклади створення таких інтегрованих програм і методичних рекомендацій щодо їх впровадження в освітню практику.

У наш час змінилися законодавчі засади здобуття повної загальної середньої освіти, зокрема заключна її ланка стала профільно орієнтованою за двома спрямуваннями – академічним і професійним, які рівноцінні в здобутті третього рівня освіти. Тому виникла необхідність перегляду основ реалізації змісту навчання в умовах здійснення двох законодавчо визначених спрямувань профільної середньої освіти. У цьому зв'язку постає

¹ Виступ на методологічному семінарі НАПН України «Трансформація професійної освіти в контексті сучасних цивілізаційних і національних викликів», 2 квітня 2026 р.

низка питань, відповідь на які сприятиме уникненню непорозумінь, що потенційно можуть виникати в процесі запровадження профільної середньої освіти в закладах професійної і фахової передвищої освіти.

Варто підкреслити, що зазначені вище підходи до реалізації змісту профільної середньої освіти, як правило, застосовуються комбіновано, тобто в поєднанні одного з іншими. Найчастіше така комбінація відбувається між другим і третім підходами, коли базові предмети інтегруються в освітній практиці з професійно орієнтованими для відображення компетентнісного потенціалу певної галузі знань. Наприклад, в курсі математики можуть бути представлені окремі розділи виробничих технологій для розрахунків і проєктування продуктів виробництва. І таких прикладів може бути багато.

Вочевидь за такої практики насамперед слід визначитися, чи мають бути однакові підходи до реалізації загальноосвітньої підготовки в закладах професійної і фахової передвищої освіти? На наше переконання, оскільки в цих закладах освіти існують певні розбіжності в організації освітнього процесу, їх студенти набувають різних освітніх і кваліфікаційних рівнів, нарешті, різняться самі документи про освіту і їх вплив на подальше продовження навчання та здобуття вищої освіти, вважаємо, що й підходи до реалізації змісту загальноосвітньої підготовки в цих закладах освіти мають бути різні.

Уважаємо, що в закладах професійної освіти умови здобуття профільної середньої освіти повинні бути максимально наближені до форм і методів загальної середньої освіти. І цьому є пояснення. Професійна освіта є одним із спрямувань здобуття повної загальної середньої освіти, зорієнтованим на набуття першої професії для самореалізації особистості

на ринку праці. Відповідним чином вибудовується освітня програма як комбінація загальноосвітньої і професійної підготовки на засадах рівноправності. Тому структурно типові освітні програми академічного і професійного спрямування наближені одна до одної як у змістовній, так і організаційній частині. Фактично це ми зараз спостерігаємо, порівнюючи затверджену типову освітню програму для 10-12 класів академічних ліцеїв та проєкт типової освітньої програми профільної середньої освіти професійного спрямування, винесений на громадське обговорення МОН України. Якщо їх співставити, то можна помітити, що освітні галузі і групи освітніх компонентів практично однакові; поділ на обов'язкові і вибіркові компоненти присутній в обох програмах. Є й інші співпадиння. Проте є й відмінності. Наприклад, у програмі професійного спрямування виокремлюються години на обов'язкові освітні компоненти за обраним профілем навчання, чого немає в «академічній» програмі.

Тепер стосовно закладів фахової передвищої освіти, які надають профільну середню освіту на основі базової середньої. На нашу думку, ураховуючи різноманітність освітньо-професійних програм та інші чинники організації освітнього процесу, на цьому рівні здобуття освіти необхідні більш гнучкі механізми інтеграції освітньої програми профільної середньої освіти професійного спрямування в освітньо-професійну. Тут більш доцільний третій підхід до здійснення загальноосвітньої підготовки, адже в цьому випадку загальноосвітня підготовка переважно стає органічним складником професійно орієнтованих предметів. Наприклад, фізика і електротехніка в частині електромагнітних явищ, хімія і кулінарія в частині властивостей речовин тощо. Таких комбінацій в освітній практиці можна

зустріти багато і такий підхід не претендує на інноваційність, а лише підкреслює його доцільність в освітній діяльності.

Нещодавно на засіданні Президії НАПН України слухали питання про результати дослідження дидактичних систем профільної середньої освіти, серед яких є концептуальні моделі і для професійної освіти. Переконали, що представники професійної освіти зможуть знайти багато корисних порад і продуктивних ідей у результатах виконаного в Інституті педагогіки дослідження.

На завершення зазначимо, що в новій парадигмі освіти академічний і професійний напрями здобуття повної загальної середньої освіти є рівноцінними, а в загальноосвітній підготовці здобувачів освіти відрізняються лише цільовими орієнтирами. Зміст академічного спрямування заточений на поглиблене вивчення окремих профільних предметів, потрібних для успішного навчання у вищій школі; для професійного спрямування зміст загальноосвітньої підготовки необхідний для глибшого освоєння компетенцій певного профілю, що визначають професійну кваліфікацію фахівця. Водночас перед здобувачами освіти і першого і другого спрямувань не закриті двері до коледжів і університетів для продовження навчання на більш високих рівнях. При цьому слід зважати на те, що в міжнародній практиці доступ до наступного рівня освіти визначається класифікаційним статусом освітньої програми, яку опанував здобувач освіти, а не отриманим документом про освіту.

Висловлені міркування не претендують на однозначність їх сприймання як настанов, а безумовно потребують подальших обговорень і дискусій, у процесі яких повинні викристалізуватися чіткі обрії здобуття профільної середньої освіти як професійного, так і академічного спрямувань.

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник ДНПБ України
імені В.О.Сухомлинського

120 років від дня народження Оксани Іваненко (1906–1997), письменниці, педагогині, дослідниці дитячої літератури

Народилася 13 квітня 1906 у Полтаві. З ранніх років перебувала в середовищі, де поєднувалися література й педагогіка: батько був редактором газети, згодом викладав літературу у школі, мама працювала вчителькою у притулку для дітей-сиріт. Уже в дитинстві виявила схильність до письма й інтерес до роботи з дітьми.

Навчалася у жіночій гімназії, потім – у робітничій школі. 1921 вступила до Полтавського інституту народної освіти, з 1923 продовжила навчання у Харківському інституті народної освіти на факультеті соціального виховання, який закінчила 1926. У студентські роки поєднувала навчання з практичною педагогічною діяльністю, працюючи

Квітень 2026. Постаті

вихователькою в дитячих будинках і колоніях для неповнолітніх (зокрема в колонії під керівництвом А. Макаренка) Під час навчання була секретаркою редакції журналу «Дитячий рух», що стало важливим етапом її входження у сферу дитячої літератури та педагогічної публіцистики.

1928 вступила до аспірантури Українського науково-дослідного інституту педагогіки (нині Інститут педагогіки НАПН України), яку закінчила 1931, захистивши дисертацію «Дитяча літературна творчість». Очолювала секцію дитячої літератури при інституті, працювала редакторкою у видавництвах, а також у журналі для дошкільнят «Тук-тук», активно долучаючись до формування теоретичних засад і практики української дитячої літератури.

Як письменниця дебютувала 1925, а в 1930-х роках створила низку творів для дітей, у яких поєднала художність із пізнавальністю. Була серед тих, хто обстоював значення казки в дитячому читанні як важливого засобу розвитку уяви й мислення. Значну увагу приділяла історико-біографічній прозі; результатом багаторічної праці став роман «Тарасові шляхи» (1961).

У 1944 повернулася до Києва, працювала редакторкою журналу «Барвінок», продовжуючи літературну діяльність. Її творчість вирізняється поєднанням літературного таланту з глибоким педагогічним чуттям, спрямованим на виховання гуманістичних цінностей, любові до природи, історії та рідного слова.

Перекладала казки з данської, французької та німецької мов, особливу увагу приділяючи творчості Г. К. Андерсена. Серед її перекладацького доробку – казка

«Дикі лебеді», 1979, з якою можна ознайомитися на сайті Педагогічного музею України. Книжки О. Іваненко ілюстрували відомі художники В. Касіян, А. Базилевич, С. Караффа-Корбут.

Лавреатка Шевченківської премії –1986 за книгу «Завжди в житті».

Померла в Києві 17 грудня 1997. Похована на Байковому цвинтарі.

140 років від дня народження Аристарха Терниченка (1886–1927), агронома, педагога, політичного та державного діяча

Народився 15 квітня 1886 в м. Охтирка на Сумщині. Закінчив Харківське (Дергачівське) середнє землеробське училище в 1908 та сільськогосподарське відділення Київського політехнічного інституту в 1916. У 1908–09 мешкав у містечку Драбів на Черкащині, де брав активну участь в житті місцевої громади: ініціював заснування першої громадської української бібліотеки та створення першого споживчого товариства. Ще студентом розпочав видавати перший український сільськогосподарський часопис «Рілля», де був редактором і автором більшості статей. В 1909–11 співпрацював із тижневиком «Село», видавав сільськогосподарські брошури, плакати та «Календар-народник». У 1913 навколо «Рілля» під його керівництвом,

з метою популяризації сільськогосподарських знань серед українського селянства, було створено товариство «Український агроном».

Після Першої світової війни працював на адміністративних посадах у земельних установах Київської губернії, а в добу Української Центральної Ради – в урядових установах. У січні 1918 призначений міністром хліборобства Української Народної Республіки, пізніше обіймав посаду заступника міністра земельних справ. 1920 ініціював відкриття сільськогосподарських технікумів у Білій Церкві та Черкасах.

У радянський період очолював Київську філію Сільськогосподарського наукового комітету України, був редактором його видавничого органу «Агроном» (1923–26), а також журналів «Трудове господарство» (1920) і «Село» (1922). З 1922 працював доцентом, а з 1923 – професором Ветеринарно-зоотехнічного та Сільськогосподарського інститутів у Києві. Викладав дисципліни «Харчові рослини», «Державні і громадські заходи в сільському господарстві», «Часткове хліборобство».

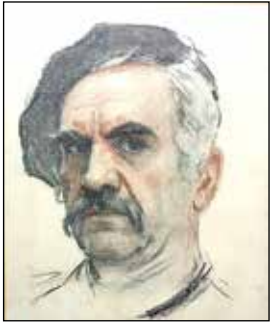
Педагогічна діяльність вирізнялася активною участю в організації навчального процесу та спрямованістю на підвищення загального рівня знань студентів у галузях кормовиробництва, рослинництва, ґрунтознавства й організації сільськогосподарського виробництва. З червня 1925 при Київському сільськогосподарському інституті було відкрито педагогічне відділення для підготовки викладачів агрономічних дисциплін, де А. Терниченко читав курс з методики викладання агрономічних практик.

Автор 32 книг та майже 400 наукових і науково-популярних статей, зокрема перших українських підручників для

студентів та агрономів-практиків: «Курс хліборобства: Ґрунтознавство», «Курс хліборобства: Загальне хліборобство», 1918; «Земельна справа на Україні», 1917; «Курс скотарства», 1918; «Природні сіножаті, їх поліпшення і культура на Україні», 1923. За його редакцією видано (помертно) перше україномовне науково-популярне енциклопедичне видання з сільськогосподарської тематики «Енциклопедія сільськогосподарства», 1927.

Помер 1 лютого 1927 у Києві, похований на Байковому цвинтарі.

100 років від дня народження Петра Басанця (1926–2007), живописця, графіка, педагога

Народився 23 квітня 1926 в с. Бурімка на Чернігівщині. Учасник Другої світової війни (мобілізований 1944, рядовий, телефоніст), був поранений. 1947 демобілізувався. На фронті вів щоденник у малюнках. 1952 з відзнакою закінчив Одеське художнє училище ім. М. Грекова, 1952–58 навчався у Київському художньому інституті (майстерня Карпа Трохименка). Його вчителями були також Тетяна Яблонська, Віктор Пузирьков, Сергій Герасимов – митці, які сформували його як представника реалістичної школи.

Працював художнім редактором і завідувачем відділу редакції журналу «Зміна» (1958–61). Від 1961 – викладач кафедри живопису, згодом – кафедри малюнка Київського художнього інституту, з 1981 –

професор. Педагогічну діяльність поєднував із активною творчою практикою, утверджуючи принципи академічної школи рисунка і живопису. Важливе місце в його методиці посідали навчальні пленери: щорічно організовував виїзди студентів у різні регіони України, зокрема на Чернігівщину (Качанівка, Ічнянщина), де формував у молодих митців відчуття природи, простору і національного культурного контексту.

Як художник сформувався в руслі реалістичної традиції, працював у галузі станкового живопису та графіки. У 1960–80-х створив низку полотен, у яких поєднав громадянський пафос із психологічною глибиною образу: «У рідному краї», 1964; «Танкісти», 1970; «Наш клас», 1975; «Додому», 1985; «Свято на Черкаській землі», 1986. Значне місце у творчості посідає історична тематика («Гонта під Уманню», 1991) та масштабні узагальнюючі композиції, зокрема «Україна духовна», 1999. Створив численні портрети українців – письменників (йому позували Павло Тичина, Олесь Гончар, Володимир Сосюра, Андрій Малишко та ін.), діячів науки і культури (Т. Яблонська, Г. Якутович, Г. Мелехов та ін.), робітників та селян (сотні графічних портретів зроблених для газети «Сільські Вісті»). Виконав розписи у вестибюлі Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2000–02).

1961 став членом Спілки художників України; 1990 удостоєний звання народного художника УРСР. Учасник республіканських і міжнародних виставок; персональні виставки відбулися у 1987–2002.

Вагомим свідченням його педагогічного впливу є коло учнів: серед них – Андрій Чебикін, Михайло Гуйда, Віктор Задорожний та ін. Педагогічну традицію

продовжила і його родина: діти – Юрій і Олександра Басанці – стали художниками, сформувавши мистецьку династію.

Помер 16 жовтня 2007 у Києві. За його заповітом, похований у рідному селі поряд з могилою матері.

120 років від дня народження Ростислава-Романа Єндика (1906–1974), антрополога, письменника, журналіста, педагога

Народився 28 квітня 1906 у селі Залуччя на Івано-Франківщині у родині освітянина: батько був управителем школи. Вже в гімназійні роки в Коломиї долучився до культурно-освітньої праці, яку разом із родиною провадив у гуцульських селах. У 1925 вступив на філософський факультет Львівського університету, де студіював філософію, історію та антропологію, що стала його основною спеціальністю. Наукові зацікавлення молодого дослідника привернули увагу професора Івана Раковського, з яким його поєднала тривала й плідна співпраця.

1930 здобув ступінь доктора філософії. Працював асистентом кафедри антропології Львівського університету, а 1934 став дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка (наймолодшим за віком). У 1934–35 здійснив наукове стажування в університетах Німеччини та Австрії. Напередодні Другої світової війни співпрацював

з Антропологічним інститутом у Кракові.

Після війни оселився в Мюнхені, де розгорнув активну наукову й освітню діяльність. 1953 габілітувався як професор Українського технічно-господарського інституту (УТГІ). У викладацькій роботі поєднував антропологію з історією та соціологією, орієнтуючи студентів на міждисциплінарні підходи й самостійну наукову працю. Значну увагу приділяв підготовці молодих дослідників, формуванню академічної культури та збереженню української наукової термінології в умовах еміграції. У жовтні 1961 став ректором УТГІ і залишався на цій посаді до кінця життя. Водночас очолював Дім науки в Мюнхені.

Автор понад 30 наукових праць з антропології, демографії та соціології. Серед найважливіших – «Антропологічні прикмети українського народу», 1934; «Вступ до расової будови України», 1949; «Антропологічна будова України» (в «Енциклопедії українознавства»). Як редактор і видавець опікувався науковими збірниками, монографіями та книжковими серіями, підтримуючи розвиток української науки поза межами Батьківщини.

Різнобічний талант Р. Єндика виявився і в публіцистиці та художній творчості. Від студентських років виступав із численними статтями, часто під псевдонімами, впливаючи на формування громадської думки. Є автором прозових і поетичних збірок, драматичних творів та афористики, що позначені динамізмом, ідейною напругою та глибокими роздумами над долею людини і нації. Вважаючи Д. Донцова одним із своїх вчителів, присвятив йому працю «Дмитро Донцов, ідеолог українського націоналізму», 1955.

Помер 15 лютого 1974 у Мюнхені.

Чорнобильська трагедія очима звичайних людей

Про аварію на ЧАЕС написано багато, зняли й чимало документальних і художніх фільмів, які детально розповідають про ці трагічні сторінки історії. Але насамперед – це не тільки трагедія для країни, а й безумовно особиста драма кожної людини, кожної сім'ї, яка там проживала. І саме в цей день пам'яті про цю страшну трагедію ділимося спогадами моїх рідних людей, які безпосередньо були учасниками тих подій.

Цього річ виповнилося 40 років з дня аварії на 4 енергоблоці Чорнобильської атомної електростанції. Тоді мені було всього сім років і я мало що пам'ятаю саме про перший день і роки аварії. Але на все життя мені вкарбувався в пам'ять момент приготування до переїзду: складені в численні ящики речі, моя не моя дівочка і дитячий страх про те, що буде там далеко на чужині, як я буду без своїх друзів, школи, старої хати, яка була у нас на подвір'ї і де ми полюбили гратися з друзями. Останні дні перед виселенням ми жили в будинку у бабусі і дідуся і саме там закарбувався на все життя останній день у моєму рідному селі: яскраве і лагідне сонце, якого я більше ніде не зустрічав, привітний і теплий будинок, який я пам'ятаю і досі до дрібниць і моє найкраще село у світі – рідні Мартиновичі, яке навки залишилося кордоном між життям і руїною.

Я задав ряд питань своїм батькам Шереметі Анатолію Дмитровичу, на той час директору Мартиновицької восьмирічної школи і Шереметі Зої Іванівні, вчителю цієї ж школи, а також своїй виховательці з якою спілкуюся і до нині Майстренко Валентині Андріївні про те, як вони пам'ятають той перший день аварії на ЧАЕС, про те який момент пов'язаний з аварією вони запам'ятали на все життя, про те, що допомагало їм у той важкий час і нарешті про те, що б вони хотіли змінити у ставленні держави до «Чорнобильців».

Шеремета Зоя Іванівна:

– Чорнобильська біда розділила наше життя на до і після. До – це щасливі сім'ї, здорові діти, весела родина, друзі, колеги, сусіди. Після – це численні хвороби, розлука з рідною домівкою, тяжка подорож у світ, де не завжди тебе розуміли і підтримували. Але в той далекий день 26 квітня 1986 року ми ще не знали, що нас чекає попереду.

Був звичайний робочий день, працювали школи, садочки, люди готувалися до Великодня, а на голови їм вже падав радіаційний пил. Ніхто з державних органів не

попереджав про небезпеку, а тому на вулицях гуляли діти, дорослі працювали на городах, садили картоплю, сіяли городину. А вже 27 квітня розпочалася евакуація міста Прип'яті. Через міст у селі Мартиновичі потягнулися довгі вервечки автобусів, швидких допомог, міліцейських машин, які супроводжували автобуси. Гелікоптери поливали якоюсь рідиною дороги, щоб менше підіймався радіоактивний пил, люди відпочивали на природі, а влада мовчала.

29 квітня я збрала дітей і повезла до батьків на Хмельниччину. Їхати було надзвичайно важко: переповнені автобуси, потяги були завантажені так, що й повернутися не можна, зачинені вікна, діти плакали, а дорослі були в повному невіданні. Ніхто не знав і навіть не припускав усього масштабу трагедії, ніхто не думав, що більше не повернуться у рідний край, до своїх домівок.

Приїхати в Мартиновичі я змогла лише 21 травня 1986 року. Із Києва до районного центру Поліського автобуси не ходили зовсім, потрібно було їхати до Малина, а вже звідти до поліського. Щоб скоротити дорогу, я вийшла біля села Мар'янівка і вирішила пішки добиратися до свого села. Навколо на узбіччі стояли таблички (ромашки), які попереджали про небезпеку: «На узбіччя не заходити – смертельна доза», а я по своїй наївності йшла не звертаючи уваги ні на що. По дорозі мене наздогнала колона бетоновозів, які везли бетон до реактора. Їх було близько п'ятдесяти, а може й більше, і лише останній зміг мене підібрати і підвезти до села. Коли машина зупинилася біля моєї вулиці, я побачила на лавочці жінок, вони всі з плачем кинулися до мене. Плакали вони, плакала і я, і ніяк не могла зрозуміти, що вони розповідають. Коли всі трохи заспокоїлися, то розповіли, що я перша людина, яка після 26 квітня повернулася у село – всі лише виїздили.

Найбільш пам'ятний момент який і через 40 років я не можу згадувати без сліз – це коли вивозили дітей на оздоровлення. Діток садили в автобуси, а батьки і родичі трималися з останніх сил, щоб не плакати. Коли

автобуси від'їхали метрів на сто, тоді як по команді здійнявся такий плач, такий крик болю, що словами не передати. Цей плач ще довго не затихав, а розходився по вулицях і лунав визиваючи мурашки на тілі. Ми, вчителі, їхали разом з дітьми. Було дуже важко, працювали по 24 години на добу, бо якась дуже мудра голова вирішила відправити 6-річних діток разом із школярами. Довелося бути їм і за вихователя і за маму. Дуже тяжко було і фізично й емоційно.

У зоні безумовного і обов'язкового відселення ми пробули 5 років, 1 місяць і 25 днів, після були відселені до селища Гриців на Хмельниччині. Тяжко було приживатися на новому місці, але виходу не було. З'явилися нові друзі, сусіди, колеги по роботі, які співчували і допомагали. Здавалося б є все, що потрібно людині, але інколи така туга знаходить, хочеться хоч на декілька хвилин пройтися дорогими серцю місцями, відчутти красу і дихання поліського краю.

Що допомагало мені в тих умовах, мабуть, боротьба за життя своїх дітей і учнів, яких я пам'ятаю і до цього часу, а вони мені віддячують за все.

Щоб мені хотілося змінити у ставленні держави до «Чорнобильців»? Мабуть все, бо вже багато років ми не відчуваємо ніякої вдячності і турботи, ніхто з представників державних органів не запитав нас, як ми живемо, чи взагалі ще живі. Нині, складається таке враження, що «Чорнобильці» – це відпрацьований баласт про який всі забули і лише інколи, до чергової річниці, про щось, чи про когось згадають. Нас з кожним роком все менше і менше, але ми є і заслужили в державі увагу і повагу, зароблену своїм здоров'ям і життям. Нині наші діти і внуки захищають українську землю, а ми їй захистили у 1986 році: і ті, хто безпосередньо був на реакторі, і ті, хто виконував свою роботу в зоні, знаючи, чим це загрожує.

Шеремета Анатолій Дмитрович:

– 26 квітня 1986 року, субота, я прийшов у школу, тоді ми вчилися і по суботах. На подвір'ї група вчителів про щось розмовляла. Тільки що голова колгоспу сказала, що вночі сталася аварія на Чорнобильській АЕС і наша пожежна машина з двома пожежниками виїхала до Прип'яті. За тиждень до цієї події я повернувся з Києва, де проходив навчання на курсах з цивільної оборони. Інтуїтивно відчув, що це біда, адже тоді багато говорили про нейтронну бомбу (коли руйнування невеликі, а навпаки великий вплив радіації на людей і навколишнє середовище). Зрозумів, що діти повинні бути більше часу у приміщенні школи і тому без погодження у РАЙВО ухвалив рішення

про скорочення перерв і проведення уроків і заходів тільки в приміщенні.

Увечері викликали в сільську раду. Надійшли відомості про аварію на 4 енергоблоці ЧАЕС. Райком партії наказав створити штаб для організації прийому переселенців з Прип'яті та навколишніх сіл. Встановили цілодобове чергування. Вранці з'явилися перші переселенці – це були наші односельці, які проживали в інших населених пунктах та їхні знайомі. Нам повідомили, що до нас прибуде велика кількість евакуйованих. Тому ми зробили похатні списки всіх жителів села і скільки людей можна розмістити у кожній сім'ї. Але це було даремно, бо жителів Прип'яті вивезли до санаторіїв та піонерських таборів Київщини та інших областей.

Згодом, учителям видали таблетки йоду для роздавання односельцям. Також школі видали дозиметр ДП-5М для заміру радіації в різних кутках шкільного подвіря. Технічному персоналу було віддано розпорядження про трьохразове вологе прибирання.

Я чекав відомостей про аварію у ЗМІ та від цивільної оборони, але всі мовчали. Повернулися наші пожежники Олександр Власенко та Іван Бобренко, які так і не взяли участь у гасінні пожежі на 4-му енергоблоці. Вони розповідали, що пожежу загасили без них, але оскільки вони перебували біля ЧАЕС, то з них зняли одяг і видали новий, а пожежну машину змусили залишити, оскільки на ній була велика доза радіації.

Потім була евакуація дітей до міста Татарбунари на Одещині, розміщення в школі зведеного загону міліції, згодом ремонт школи та підготовка до нового навчального року. Запамяталося відключення телефонного зв'язку і включення місцевого радіомовлення, де постійно шукали евакуйованих з Прип'яті, Чорнобиля та навколишніх сіл. У 1986 році був у відпустці 3 дні з 48, коли їздив до дітей.

Новий навчальний рік розпочався. Було відремонтовано приміщення, навколо школи зняли п'ятисантиметровий заражений шар ґрунту і вивезений на захоронення. Подвір'я школи заасфальтували, робили трьохразове вологе прибирання. У дітей було трьохразове харчування. Ці заходи суттєво не вплинули на радіацію, але намагалися хоч щось зробити, щоб понизити її рівень у школі.

У зоні обов'язкового безумовного відселення перебував із сім'єю до 1991 року. Потім ми переселилися на Хмельниччину. Прийняли нас добре. Влаштувався на роботу в школу сусіднього села.

Щоб мені хотілося змінити у ставленні держави до нас – «Чорнобильців»? Насамперед хочеться, щоб нас не забували і хоча б якоїсь суттєвої допомоги. Адже

маючи статус учасника ліквідації аварії на ЧАЕС на даний час ми «ліквідатори» і постраждали фактично позбавленні всіх пільг. Лише ті, хто з нас став інвалідом отримують підвищені виплати і пенсії. А як бути нам, звичайним «ліквідаторам», які не є інвалідами, але мають цілий букет хвороб і на лікування яких потрібні значні кошти. Але держава нас оцінює лише у 245 гривень, які виплачує, часто із затримкою, на так зване посилене харчування.

Майстренко Валентина Андріївна:

– 26 квітня 1986 року був звичайний весняний день, коли все сприймається як початок усіх початків, і хочеться жити і вірити, що попереду багато добрих справ і всі мрії неодмінно збудуться. Та склалося так, як не гадалося. Робочий день розпочався у звичному режимі. Школа, діти, уроки, а також допомога у прибиранні на тваринницькій фермі колгоспу «Родина». Два класи старших дітей замітали доріжки на фермі, а опісля пішли садити дерева біля нового ставка. Було дуже тепло, сонячно. Дехто з хлопців навіть уже купався. Після опівдня почали говорити про те, що щось трапилося, якась аварія в Прип'яті. Усвідомлення небезпеки прийшло на наступний день, але ще сподівалися, що все буде добре. Моя подружка Галя Самійленко (нині Кат) розповідала, що в обід 26 квітня приїхала з Чернігова на станцію «Янов» і намагалася доїхати додому, але з Прип'яті нікого не випускали. Лише о 3 годині ночі їхав дизель до Вільчі, то вона доїхала до станції Кливини і далі лісом, разом з іншими пасажирками, пішки прийшла у Мартиновичі. Інша дівчина розповідала, що хотіли з подружкою з Поліського поїхати до неї в село Копачі, яке розташоване за 3 км. від атомної станції, але жодного автобуса до Прип'яті не було. Вони приїхали в село Весняне і залишалися там до відселення. Колега по роботі, Майстренко Марія Іванівна, розповідала, що до її чоловіка Василя Карповича, який працював фельдшером, прийшов завідувач сільським клубом Брагінець Василь Сидорович і сказав, що вони повинні їхати евакуйовувати людей. Була тривожна ніч для Марії Іванівни, бо чоловік повернувся аж на другий день. Він попросив підготувати постіль, наготувати їсти, бо можливо і до них поселять людей з Прип'яті. Під вечір 27 квітня було чути шум моторів – це автобуси вивозили людей з Прип'яті. А село і далі жило своїм життям. Люди ходили на роботу, садили картоплю, вели домашнє господарство.

Усі сподівалися, що може якось усе обійдеться, але тривога, стан невідомості й невизначеності в завтрашньому дні зростали. Роз'їхалися з села в чисті місцевості сім'ї з

дітьми. А ми, молоді люди, не розуміли наслідків цієї аварії. 5 травня святкували День народження Юри Дудинського. Варили юшку в посадці біля дороги, якою евакуювали людей з 30 кілометрової зони. Проводжали поглядом безкінечні багатокілометрові колони автобусів і ще вірили, що люди кинули до мівки, нажите майно, живих і мертвих максимум на пару тижнів. Ніхто й гадки не мав, що наша мала батьківщина, через високий рівень радіації, на наших очах перетворюється на мертво зону відчуження.

А тим часом до села прибували люди відселені з сіл Луб'янка, Весняне, Кливини, Рудня. Вони їхали машинами, возами, вели худобу пішки. Мартиновичі щиро ділилися з ними не лише житлом, а й одягом, їжею, усім необхідним. У мою сім'ю додалося 12 родичів з сіл Луб'янка та Весняне. Дуже важко було дивитися, коли вони збиралися в далеку невідому дорогу. Доля розвела і розкидала рідню по всьому світу. Прощання, сум, сльози – це був емоційно складний період і для них і для нас.

Дуже важко мені було, коли 14 травня вивозили в чисту місцевість дітей. Не передати словами усього того душевного болю, тривоги батьків, які садовили своїх дітей в автобуси і відправляли їх до піонерських таборів разом з учителями.

А далі в селі асфальтували дороги, перекидали дахи, прокладали водопровід, газ, побудували нову школу й будинок культури, а потім все це було кинуто в 1992 році, коли розпочалося відселення села в Полтавську область в новозбудоване посеред поля село Нові Мартиновичі. Переселення було надзвичайно болісним. Залишати обжиті місця і все розпочинати спочатку – важко. З переїздом для багатьох постало питання облаштування житла і працевлаштування. Та й не зустрічали на новому місці з обіймами людей, хоча й не з доброї волі вони залишили свої рідні домівки. Я й сьогодні думкою в своєму селі, біля своєї хати. Бо там пройшло моє дитинство, моя юність. Сумую за природою, селом, домівкою, бо то був і є мій дім.

40 років минуло з дня аварії на Чорнобильській АЕС. Ми пам'ятаємо і ніколи не забудемо подвиг ліквідаторів, наше село, кожна нашу домівку. Пам'ять має підкріплюватися справами, щоб люди не були покинуті напризволяще. Держава не повинна закривати очі на тих, хто врятував світ від глобальної катастрофи. Соціальні гарантії для «Чорнобильців» – це не привілей, а питання справедливості, поваги і державної політики.

Інститут проблем виховання НАПН України оголошує конкурс на заміщення вакантних наукових посад

- заступника директора з наукової роботи,
- заступника директора з науково-експериментальної роботи,
- ученого секретаря.

На посади можуть претендувати доктор наук або доктор філософії / кандидат наук, стаж роботи на посаді наукового / науково-педагогічного працівника не менше 5 років. Обов'язкова вимога – високі моральні якості та організаторські здібності.

Строк подання заяв – два місяці з дня опублікування оголошення.

Документи на конкурс:

- заява про участь у конкурсі на ім'я директора, в якій зазначено інформацію про застосування /незастосування обмежень, установлених ч. 3 ст. 9 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;

- особовий листок з обліку кадрів з фотографією розміром 3x4 см;
- автобіографія;
- копії документів про вищу освіту, науковий ступінь та вчене звання;
- довідка про проходження попереднього (періодичного) психіатричного огляду відповідно до Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів за встановленою формою відповідно до чинного законодавства;
- довідка про наявність або відсутність судимості;
- довідка з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення;
- копія паспорта, засвідчена кандидатом;
- копія трудової книжки;
- письмова згода на обробку персональних даних;
- список наукових праць;
- характеристика з основного місця роботи;
- документ, що засвідчує рівень володіння державною мовою відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Копії документів, надані претендентом (крім копії паспорта), мають бути завірені за місцем роботи претендента або нотаріально.

Заяву і документи на участь у конкурсі подавати до конкурсної комісії за адресою:

04060, м. Київ, вул. М.Берлінського, 9, каб. 417.

Телефон для довідок 044-455-53-38. E-mail: ipv_info@ukr.net

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України оголошує конкурс на заміщення вакантних посад у відділі

ПСИХОЛОГІЇ ПРАЦІ:

- провідного наукового співробітника (доктор наук або доктор філософії / кандидат наук) – 2,0;
- молодшого наукового співробітника (доктор філософії / кандидат наук або з вищою освітою другого (магістерського) рівня) – 1,0;

ЗАРУБІЖНИХ СИСТЕМ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВИТИ І ОСВИТИ ДОРΟΣЛИХ:

- старшого наукового співробітника відділу (доктор наук або доктор філософії / кандидат наук) – 2,0.

Документи для участі в конкурсі:

- письмова заява про участь у конкурсі;
- копія документа, що посвідчує особу;
- заповнена особова картка (встановленого зразка);
- автобіографія;
- копія трудової книжки (за наявності);
- копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних);
- перелік наукових праць за останні п'ять років у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях;
- письмова згода на обробку персональних даних;
- документ, що засвідчує рівень володіння державною мовою відповідно до ч.3 ст. 10 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Копії зазначених документів (окрім копії паспорта) мають бути засвідченими за основним місцем роботи або нотаріально.

Заяву та документи на участь у конкурсі подавати протягом 30 календарних днів з дати опублікування оголошення за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, каб. 614. E-mail: ipood2008@ukr.net.

Довідки за телефоном 044-468-33-92

(Бовкун Оксана Володимирівна – завідувач відділу кадрів).

В Ізмаїлі на тихій вулиці Виноградній є місце, яке давно перестало бути просто позашкільним закладом. Заснована ще 1953-го, станція юних натуралістів нині живе особливим життям – тут дбайливо поєдналися дендропарк, міні-зоопарк, навчальні простори і, що найважливіше, – простір порятунку.

Два невеликі ставки зустрічають відвідувачів. У першому спокійно ковзають лебеді й качки, у другому мерехтять золоті рибки та карпи. Між ними – стежки, що ведуть повз туї, лаванду, троянди, ковила, кніфофію. Усе тут створене руками дітей і педагогів – з любов'ю, терпінням і відчуттям гармонії.

Особливою гордістю є гінго білоба – дерева, вирощені з насіння, яке діти зібрали понад двадцять років тому. У цьому парку немає випадкових рішень – природність, простота і повага до живого.

Та справжнє серце станції – не в рослинах і не в ландшафті. Воно б'ється в тих історіях, які тут щодня починаються заново.

Щороку сюди приносять десятки поранених, виснажених, загублених тварин і птахів. Кожна – зі своєю бідою. І кожна має шанс.

Одного разу на станцію потрапили п'ятеро кошенят дикого лісового kota. Їх знайшли біля залізниці поруч із мертвою матір'ю. Маленькі, голодні, вони голосно кликали на допомогу, поки небайдужий чоловік не забрав їх. Тиждень він намагався врятувати малюків сам, а згодом почав шукати фахівців – телефонував у різні установи, аж поки кошенята не опинилися тут.

Історія швидко вийшла за межі міста: до неї долучилися екологи, науковці, правоохоронці. Зразки ДНК відправили на дослідження за кордон. Висновок був однозначним: це – рідкісні дикі коти, занесені до Червоної книги.

Але найскладнішим стало інше – зберегти їхню дикість. Двоє кошенят тягнулися до людей, довіряли. І саме це було небезпекою. Тому для них створили особливі умови: мінімум контакту, природне харчування, вольєри, де вони вчилися виживати. За півроку маленькі беззахисні істоти перетворилися на обережних і сильних хижаків. Навесні їх передали фахівцям для повернення

...Місце, де березуть життя

у дику природу. Тиха перемога, про яку не кричать, але яка багато важить.

Так само тут повертають до життя і птахів.

Сипуха – рідкісна сова із серцеподібним обличчям – потрапила сюди виснаженою. Її вигодували, доглядали, допомагали відновити сили. І одного дня вона знову піднялася в небо.

Болотяний лунь, отруєний, імовірно, через здобич, кілька місяців проходив реабілітацію. А потім знову розкрив крила над степами.

Тут добре знають просте правило: якщо тварина може жити у дикій природі – вона має туди повернутися.

Та не всі мають цей шанс.

Лелека Кірочка вже ніколи не полетить через зламане крило. Лелека Малюк виріс поруч із людьми і не зможе вижити самостійно. Лебеді, які втратили здатність літати, заплутавшись у сітках. Вони залишаються тут – і стають частиною великої родини.

Лисичка Афіна пережила капкан і складну операцію. Дикобрази Герой і Красуня живуть тут уже багато років. Єноти, павичі, кролики, їжаки, шиншили – загалом близько шести сотень мешканців. У кожного – своя історія болю і порятунку. І за кожною – люди.

Для працівників станції це давно не просто робота. Це щоденна турбота, відповідальність і тихе служіння життю. Навіть маленький стриж, вигодуваний руками, – це подія. Його випускають у небо – і це найкращий фінал, на який тут сподіваються.

Повномасштабна війна змінила навіть це тихе місце. Сюди все частіше приносять тварин, наляканих вибухами. Якось після обстрілу жінка привела борсука, який сховався у її гаражі. Переляканий, дезорієнтований, але не поранений. Йому дали час оговтатися – і чекають моменту, коли він зможе повернутися у природу.

Директорка станції **Людмила Філобок** пригадує, як під час тривоги індичка, щойно вивівши пташенят, сховала їх у безпечне місце, а сама залишилася зовні. Інстинкт захисту – сильніший за страх.

І все ж, попри тривоги, станція залишається простором дитинства.

Тут займаються діти різного віку. Вони доглядають за рослинами, годують

тварин, вчать відповідальності й співчуттю. Влітку приходять щодня – допомагають, спілкуються, просто проводять час разом. Приїжджають і групи з усього району, привозять корм – овочі, зерно. А повертаються з відчуттям, що зробили щось важливе.

Саме тут формується покоління, яке не буде байдужим.

Сюди приходять і дорослі – ті, хто пройшов війну. Захисники й захисниці знаходять тут тишу, якої так бракує. Без зайвих слів, просто поруч із живим світом, відновлюється внутрішня рівновага. Іноді достатньо погодувати птаха чи посидіти поруч із твариною, щоб знову відчувти опору.

Ізмаїльська станція юних натуралістів щодня робить свою тиху, але надзвичайно важливу справу: рятує, навчає, підтримує. У час, коли так багато руйнується – тут зберігають життя в усіх його проявах.

І поки тут виходжують поранених, випускають у небо врятованих, вчать дітей любити світ і допомагають людям знаходити спокій – залишається головне відчуття: там, де березуть життя, завжди є майбутнє. І ми вистоїмо.

Ірина КОРОЛЬКОВА,
Фото – Тетяна КОРНІЛОВА,
м. Ізмаїл Одеської обл.

Розроблення й реалізація стратегії розвитку

Рецензія на книгу «**Мосякова І. Ю. Освітній менеджмент багатопрофільних закладів позашкільної освіти: теорія і практика : посібник. За наук. ред. професора Л.М. Калініної. Київ, 2026. 256 с.**»

Наукова і практична цінність рецензованого навчально-методичного посібника полягає в тому, що у ньому представлений як теоретичний матеріал, що розкриває сутність феномену освітнього менеджменту, його специфіку, побудовану на людиноцентристських засадах у бінарній системі управлінських механізмів, де суб'єкти управління працюють спільно, так і впровадження сучасних технологій в багатопрофільних закладах позашкільної освіти, так і практичні способи застосування освітнього менеджменту, технології його реалізації.

Посібник складається з чотирьох розділів, у яких послідовно і коректно відображено проблему дослідження і шляхи її розв'язання.

У першому розділі «Освітній менеджмент закладів позашкільної освіти» представлено теоретико-методологічні засади освітнього менеджменту системі позашкільної освіти, зокрема генезис розвитку засадничих підходів наукових шкіл менеджменту у контексті позашкільної освіти; значення освітнього менеджменту як галузі наукового знання у функціонуванні позашкільної освіти; систему принципів як системотвірний складник теорії ядра освітнього менеджменту та керівні положення для їх практичного втілення; специфіку трансформаційних змін у діяльності суб'єктів закладів позашкільної освіти.

У другому розділі «Менеджмент закладів позашкільної освіти на засадах людиноцентристської парадигми» розкрито фактори й показники ефективності менеджменту закладу позашкільної освіти; зміст управлінської діяльності й методи її реалізації. Обґрунтовано провідну функцію керівника-лідера у впровадженні освітнього менеджменту у повсякденній практиці закладу позашкільної освіти. Висвітлено людиноцентристську основу управлінської діяльності керівника закладу позашкільної освіти у вирішенні питань щодо технологій і механізмів управлінської діяльності.

Третій розділ «Концептуально-етичні

засади освітнього менеджменту закладу позашкільної освіти» присвячений розкриттю важливих для управлінської діяльності сучасного керівника-лідера закладу позашкільної освіти етичних принципів і норм, що зумовлюють його рішення і поведінку, визначають не тільки раціональні (свідомі) чинники, але й емоційні (найчастіше розглянуто у поєднанні). Інноваційним є те, що автор розглядає управління педагогічним колективом і конкурентоспроможність закладу позашкільної освіти як об'єкти освітнього менеджменту.

У четвертому розділі «Освітній менеджмент багатопрофільних закладів позашкільної освіти: від теорії до практики» представлено розроблену автором посібника Концепцію розвитку авторського закладу позашкільної освіти «Центр творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» – Школа життєтворчості особистості», а також її нормативно-правове забезпечення.

Інноваційним є підрозділ науково-методичного посібника «Ризиковий профіль закладу позашкільної освіти», у якому подано конкретні поради щодо реперних точок ризикового профілю, основні елементи роботи з їх виявлення, аналізу та моніторингу ризиків. Представлено також алгоритм дій з моніторингу ризиків на різних рівнях управління.

Автор вдало екстраполює управлінський екаунтинг (п. 4.2.1) у систему освіти і зазначає, що це сприяє повному використанню потенціалу закладу і є основою формування думки про успішність закладу позашкільної освіти.

Ще одним позитивним аспектом посібника, вартим уваги, є представлення SWOT-аналізу (п. 4.2.2) як концептуальної основи визначення стану життєдіяльності закладу позашкільної освіти, що його застосовує Центр творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» в умовах експерименту.

Представляє інтерес для науковців і практиків стратегування життєдіяльності закладу позашкільної освіти, особливості

стратегічного менеджменту у діяльності багатопрофільного закладу позашкільної освіти, принципи та проектування стратегії розвитку закладу. Програму розвитку багатопрофільного закладу позашкільної освіти розглянуто як перший крок на шляху до стратегування, як інструмент стратегічного менеджменту закладу позашкільної освіти.

У цьому розділі представлено також дослідно-експериментальну роботу на всеукраїнському рівні – «Система розвитку освітнього менеджменту в багатопрофільних закладах позашкільної освіти», який упроваджується в діяльність ЗПО згідно з наказом МОН України № 1374 від 06.11.2023.

У цілому посібник є новою формою репрезентації науково-експериментальної і практичної діяльності, що її здійснює Центр творчості дітей та юнацтва «Шевченківець» м. Києва.

Олена ОНАЦЬ,
*завідувач відділу економіки та управління ЗСО
Інституту педагогіки НАПН України,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник*

